

BIBLIOTEKA

81H-2

54 77

PLAKU I MALEVE

Ton Shoshi Zef Pali

8SH-2

5477

TON SHOSHI ZEF PALI

Dlaku i Maleve

DRAMË NË 5 AKTE

1988

~~34568~~

SHTËPIA BOTONJËSE «NAIM FRASHËRI»

PERSONAT

PREFEKTI

QARKOMANDANTI

SEKRETARI

PAL JAKU — TOGER

SHPENDI — ROJE (kapter)

ZHIVKOJA — AGJENT I KONSULLATËS SËRBE

LACA — LAJMËTAR I PREFEKTIT

MICANI — MALËSOR

SALIU — MALËSOR

BAJRAM CURRI

SADRIA — BABA I SHPENDIT

BJESHKA — MOTRA E SHPENDIT

KEÇI — MALËSOR

LENA — NANA E SHPENDIT

KADRI MEHMETI

TOGERI

MAJORI

KAPITENI

OFICERI I

OFICERI II

OFICERI III

NJË OFICER
CENOJA
ÇENTRALISTI
KAPTER SELIMI
BINAKU
ZEJNUNI
FSHATARI I
FSHATARI II
FSHATARI III
DODA
HYSENI
I DELEGUEMI
PLAKU

POPULL, MALËSORË, PUNËTORË, USHTARË
E OFICERË.

AKTI I

Në zyrën e prefekturës së Shkodrës. Pajisje luksoze. Në mur varen portreti i Skënderbeut dhe tablo që paraqesin kostume të krahinave të ndryshme të prefekturës së Shkodrës. Kur hapet sipari prefekti bisedon me qarkomandantin. Jashtë dëgjohet zhurmë dhe zane:

Dilni, Zotni prefekt....

...duem armë!...

... Rroftë Shqipnia...

... Duem liri!...

(Ndërkaq prefekti sillet nëpër dhomë ndërsa qarkomandanti mbështetet mbi bërryla me krye ndër duer. Në koridor mbas dere qëndron Shpendi si roje)

PREFEKTI — Nuk më pëlqen fare kjo zhurmë.

QARKOMANDANTI — Edhe mue më shurdhon veshët... por ju kërkojnë.

PREFEKTI — E ç'tu them, zotni qarkomandant?

QARKOMANDANTI — Ky asht problemi...

PREFEKTI — Sikur vetëm ata e duen Shqipninë!... Sikur s'na dhimbset ne liria! Se mos ua sjellim ne Zogun në Shqipni.

ZANE — Duem armë! (këndohet: «Për Mëmëdhenë», etj)

QARKOMANDANTI — Situata nuk pret.

PREFEKTI — Qeveria nuk mori masa, apo të shpallëm unë Kryeministër?

QARKOMANDANTI — Sidoqoftë... si prefekt që jeni...

PREFEKTI — Unë nuk vendos, zotni qarkomandant; nuk marr përgjegjësi me armatosë popullin. Prandaj e shoh të arësyeshme të presim se ç'do të thotë paria në mbledhje.
(merr me dalë)

QARKOMANDANTI — Më falni, zotni prefekt. Kisha me dëshirue me dijtë mendimin tuaj personal për qëndrimin që duhet të mbajmë...

PREFEKTI — Sido që të zhvillohen ngjarjet, turmës nuk do t'ja lëshojmë drejtimin.

QARKOMANDANTI — Shumë me vend, zotni prefekt.

PREFEKTI — Atëhere merr masa me shpërnda turmën; fuqizo rojen e prefekturës; gjatë kohës, që bahet mbledhja, mos len të qarkullojnë grupe njerëzish.

QARKOMANDANTI — Si urdhnon! (hyn sekretari)

SEKRETARI — Konsulli italian nuk do të vijë në mbledhje.

PREFEKTI — Si mundet me kenë?

SEKRETARI — Nuk ka udhëzime nga legata, më tha.

PREFEKTI — (me nervozitet) Asht e dijtun. Dëshën të merren vesh me rusët dhe u armiqësuem me shtetet qi na ndihmonin e përkrahnin. (qarkomandantit) E unë kisha besim te konsulli se do të na jepte ndonji shpresë... në këto çaste të rrezikshme.

SEKRETARI — Shumë prej anëtarëve të parisë
ju presin në sallon.

PREFEKTI — Shumë mirë. (Zhurme jashtë)

SEKRETARI — Ndëgjoni ç'bahet. Ata të «Shoq-
nisë Puna» i fryjnë zjarrit.

QARKOMANDANTI — Kujtojnë se vetëm punë-
torët e duen Shqipninë (sekretarit) Urdhno-
ni toger Palin të paraqitet. (sekretari del)
Nuk asht keq, zotni Prefekt, të flisni ma
përpara për të përgatitë terrenin.

PREFEKTI — Për të përgatitë mbledhjen, thue ti?

QARKOMANDANTI — Pikërisht.

PREFEKTI — Për luftë a për paqe?

QARKOMANDANTI — Pikërisht.

PREFEKTI. — Ju si do të mendojshit?

QARKOMANDANTI — Do të isha në dispozicio-
nin tuej si ushtarak.

PREFEKTI — Don me thanë me i pritë me zjarr
ushtritë e Zogut?

QARKOMANDANTI — Po qe nevoja...

PREFEKTI — Ose me u urue mirëseardhjen...

(qesh) Këtë nuk do ta baj kurrë përderisa
ka vend në botë ku mund të ha një kaf-
shatë me nder.

QARKOMANDANTI — (ban shej me dorë) Me
ça?... Por ndoshta paria do të vendosë va-
riantin e parë: luftë për vdekje ushtrive të
Zogut.

PREFEKTI — (tue qeshë) Më provokove. Ku i
leverdis Haxhi Beut, Zija Beut apo tregëta-
rëve me rrezikue çifligjet e gazetave me
luftë! Sigurisht unë do të paraqitem intran-
zigjent.

QARKOMANDANTI — (qesh) Politikë?

PREFEKTI — Po ju la që të më zavendësoni dhe për çdo të papritun të më veni në dijeni.

QARKOMANDANTI — Si urdhnon! (prefekti del)

ZANE — (Fillon kanga «O trima luftëtarë... (Bjen zilja e telefonit)

QARKOMANDANTI — Alo!... po, këtu Prefektura... Kopliku? Çka kërkojnë? S'asht puna e tyne. Mendojmë na. Nuk binden?... Po ju a i keni xhandarët? Shpërndajini me forcë. Kupton? Arestoni ndonji e të tjerët do të rrinë si pulat e laguna (Hyn toger Pali).

PALI — (tue nderue) Më kërkuet, zotni qarkomandant?

QARKOMANDANTI — A nuk të binë në vesh këto kangë? Sikur të ishim në kohën e Turqisë. Merr forca e shpërndaje menjëherë popullin. Ndaloni qarkullimin nëpër qytet.

PALI — (nderon) Si urdhnon! (në këtë kohë hyn Shpendi e njofton)

SHPENDI — Një njeri kërkon me u takue me ju.

QARKOMANDANTI — Mirë, mirë... Toger Pal, zbato urdhnin menjëherë. (Pali del, Zhivkoja duket në skenë dhe me urrejtje ndëgjon kangën që ndihet nga jashtë.

QARKOMANDANTI — (Shpendit) Kush asht ai?

SHPENDI — Nji i panjoftun (hyn Zhivkoja)

ZHIVKOJA — T'u ngjatë jeta, zotni qarkomandant.

QARKOMANDANTI — T'u ngjatët jeta! Ç'ka urdhnoni? (në këtë kohë Zhivkoja shikon me sy vjedhurazi nga Shpendi dhe len me kuptue se don që ai të largohet).

QARKOMANDANTI — Delni pak, kapter! (Shpendi del).

ZHIVKOJA — Mos u shqetësoni nga unë, zotni qarkomandant.

QARKOMANDANTI — Kështu e kam zakon me pritë në kambë.

ZHIVKOJA — Ju admiroj për sjelljen korrekte që tregoni ndaj atyre që paraqiten tek ju, pse të gjithë për nevoja vijnë.

QARKOMANDANTI — Ç'dëshiron zotni?

ZHIVKOJA — Sigurisht për diçka me randësi kam ardhë.

QARKOMANDANTI — Kush jeni ju?

ZHIVKO — Do t'jua tregoj edhe emnin, por ndoshta më pyetët pak si shpejt.

QARKOMANDANTI — (pak si i shqetësuar) Atëhere urdhroni e rrini që të flasim ma lirshëm.

ZHIVKOJA — (ulet) Më vjen shumë mirë që në një kohë të tillë, siç asht kjo e sotmja, të takohen dy miq të vjetër!

QARKOMANDANTI — Nuk mbaj mend t'ju kem njoftë ndonjë herë në jetën time.

ZHIVKOJA — (në formë tregimi) Një herë një njeri kishte një djalë të sëmundë dhe e kishte sjellë në Cetinë për shërim. U gjet një zëmërmirë që e ndihmoi dhe e shpëtoi nga disa të paprituna, që i dolën në doganë dhe në polici. E pastaj e mori edhe në shtëpinë e vet.

QARKOMANDANTI — (e shikon thellë) Ti?... Zhivko?...

ZHIVKO — Po, vetë. (përqafohem)

QARKOMANDANTI — Ku gjendeni, Zhivko.... ku banoni?

ZHIVKOJA — Ndër këto ditë kam pasë fatin të banoj këtu në Shkodër, në qendër të qytetit... për ballë furrës së Belikut.

QARKOMANDANTI — Mos jeni njeri i konsullatës?
ZHIVKOJA — Po.

QARKOMANDANTI — Sigurisht keni punë me prefektin... (ngrihet) po e njoftoj.

ZHIVKOJA — Prefekti e ka mendjen e zemrën në Itali. Ai sigurisht përgatitet për të ikë. Unë kam punë me ju, që do të qendroni këtu.
(Hyn Pali)

PALI — Zotni qarkomandant! Çdo gja po zbatohet simbas urdhnit.

QARKOMANDANTI — Mirë, Pal! Më pritni pak jashtë. (Pali nderon e del) (Zhivkos)... Ju kishit atëhere një pamje tjetër.

ZHIVKOJA — (qesh) Edhe njeriu si lamshi i dheut. sillet e sillet pa nda.

QARKOMANDANTI — Folni haptazi, Zhivko.

ZHIVKOJA — Nuk më ka mungue kurrë singëriteti, aq ma tepër me ju sot. Besoj se nuk do të zbuloj ndonjë sekret në qoftë se ju them se Qeveria juej po e përfundon jetën e saj të shkurtën.

QARKOMANDANTI — Ashtu duket.

ZHIVKOJA — (tue ba një hark me dorë) Ja, rreth e rreth ushtarët e Zogut që presin urdhnin e komandantit të tyne.

QARKOMANDANTI — Mundet.

ZHIVKOJA. — Ta them si mik. Banu me ne! Çdo qëndresë vetëm rondon imbi shpatullat për të nesërmen.

QARKOMANDANTI — Nuk mendohet për një qëndresë.

ZHIVKOJA — E di... por unë kam një kërkesë shumë të randësishme... Që të meritoni miqësinë tonë, që të baheni pjesëtar i luftës sonë... këtë duhet ta kryeni.

QARKOMANDANTI — Ç'kerkoni nga unë?

ZHIVKOJA — Ndëgjo! këtu në qytet ka shumë që nuk na duen... por ka edhe në malci, që herët ose vonë mund të na qesin telashe... pse nuk asht vështirë me hy... por duhet edhe me e mbajtë... sa ma pa trazime.

QARKOMANDANTI — Ma kjartë, ju lutem.

ZHIVKOJA — Bajram Curri ndodhet në Shkodër dhe mendon me organizue qëndresë në gjithë veriun, tue lidhë Shkodrën me Malcinë, prandaj duhet zhdukë.

QARKOMANDANTI — (i habitun zmbrapset) Nga unë e kërkoni këtë?

ZHIVKOJA — (i qetë dhe me buzëqeshje) Togeri a ishte Pal Jaku?

QARKOMANDANTI — Po.

ZHIVKOJA — Me sa dij unë, familja e Palit nuk i ka pipat mirë me Currajt... Ju nuk asht nevoja të veproni... keni mjaft nga ata malcorët... Nëqoftëse nga Qeveria e Nolit fitove një gradë, na të japim edhe një, edhe dy. Të jesh i bindun se edhe po të duesh ti, atë që asht vendosë nuk do të mund ta ndalosh. (nxjerr, si pa i dhanë randësi disa pare) Besoj se këto mund të të shërbejnë.

QARKOMANDANTI — Miqësia dhe borxhi i vjetër që kam, nuk më lejojnë t'ju kundërshtoj. Në shtëpinë që digjet ja vlen të ndizet një cingare. (qesh).

ZHIVKOJA — Nuk jam specialist me të tregue se si zhduket një njeri, por nuk më duket se do të jetë ndonjë vështirsi e madhe (qesh).

QARKOMANDANTI — Do të përpiqem.

ZHIVKOJA — Dështimi mund të na rrezikojë...

Me këtë çeshtje merret vetë Kryeministri...

QARKOMANDANTI — (i çuditun) Pashiqi?

ZHIVKOJA — Po... Pashiqi vetë... Mirë u pafshim (ngrihet me dalë)

QARKOMANDANTI — (tue e përcjellë) Mirë u pafshim (në këtë kohë duket Shpendi, i cili ban roje te prefekti. Qarkomandanti takohet me Palin, i cili pret jashtë)

QARKOMANDANTI — E shpërndatë turmën?

PALI — Si urdhnon.

QARKOMANDANTI — Kujdes se mund të grumbullohen prap.

PALI — Si urdhnon! (merr me dalë)

QARKOMANDANTI — Toger Pali!

PALI — Urdhnoni!

QARKOMANDANTI — Sa lloje armësh dini të përdorni, zotni toger?

PALI — Sa lloje? Mos më merrni për ndonjë rekrut, zotni komandant?

QARKOMANDANTI — Më fal, toger Pali... harrova se kam të baj me një malsuer, që i ka përdorë armët që në femini... por... mund ta zberthesh për një minutë këtë armë?

PALI — Për një minutë zberthehet mitralozi. Unë s'po ju kuptoj, zotni komandant.

QARKOMANDANTI — A po... me zberthye një armë nuk asht vështirë, por për me e zhgrehë duhen dy pendë qe...

PALI — Përse e thoni këtë, zotni qarkomandant?

QARKOMANDANTI — Sepse asht vështirë.

PALI — Nuk dij në ja kam pritue ndonjë herë kur ka qenë nevoja.

QARKOMANDANTI — (me kënaqësi) Ashtu asht, Pal! Malsori lind nga nana por vdes nga

pushka!... Shiko, Pal, due të këshillohem me ty... (i afrohet) Bajram Curri asht këtu.

PALI — Nuk dij përse më flisni për një njeri me të cilin nuk shikohem mirë.

QARKOMANDANTI — (buzagaz) E përse të mos shikoheni mirë?

PALI — Shumë herë kanë provue të më pajtojnë, zotni qarkomandant, por nuk ka mundësi. Në krahinën tonë kemi partinë kundër Bajramit. Personalisht nuk më ka ba gja, por unë kam interesat e mia me Kryezezët, pastaj nuk më pëlqen nami që asht hapë për të... pse fundi i fundit nuk asht vetëm ai në malsi.

QARKOMANDANTI — Unë kam mendue, zotni toger, me ja hjekë doret malsinë Bajramit.

PALI — (me një farë nënqeshje) Me u mendue asht lehtë, por pak si e vështirë me u ba.

QARKOMANDANTI — Përkundra asht shumë lehtë.

PALI — Janë ba edhe këto përpjekje nga mbrenda dhe nga jashtë, por e duen, shkurt e mbaro.

QARKOMANDANTI — Në goftë e pamundun me ja hjekë malsinë Bajramit, a thue... s'asht e mundun me ja hjekë Bajramin malsisë?

PALI — (e shikon thellë në sy) Me e vra? (pauze)

QARKOMANDANTI — Kështu e lypë koha sot, o Pal.

PALI — Drejtohuni një tjetri se për të ba këtë, më duhet të përgatitem një vit ma parë. Më duhet me i largue të gjithë robët prej malsisë, se të gjithë m'i djeg gjindja mbrendë në shtëpi për hakmarrje.

QARKOMANDANTI — (si me vete, tue i ra tryezës me gishta e tue drejtue sytë lart) Don

me thanë se nuk ka asnji rrugedalje...
Po kjo s'don me thanë se duhet doemos
me dorën tande. I squeti din me hjedhë
gurin dhe me fshehë dorën.

PALI — (me një farë buzëqeshje) Si ju me mue...
(mendon) Asht një rast... (Hyn Laca)

LACA — (me ngutësi) Zotni çarkomandant, pre-
fekti ju kërkon urgjentisht në mbledhje.

QARKOMANDANTI — Pse, ç'ka ngja?

LACA — Pa pritmas hyni në mbledhje Bajram
Curri dhe nësa paria po caktonte delegacio-
nin për me i dalë para ushtrisë së Zogut, ai
kërkoi me ndryshue vendimin dhe me fi-
llue pushkën.

QARKOMANDANTI — Ai s'përfaqëson asnjëri kë-
tu. Kush e ka lejue me hy mbrenda?

LACA — Ka hy pa e ftue njeri.

QARKOMANDANTI — Nxirreni përjashta (shikon
Palin dhe i ban me sy)

LACA — Shpejtoni, ju urdhnon prefekti, se po
e ndez Bajrami, për zotin!

QARKOMANDANTI — A ka përkrahës?

LACA — Do malsorë e nja dy punëtorë.

QARKOMANDANTI — Nisu ti se ja mbërrina (del
Laca) Gjahu na paska ardhë në pritë; tashti
fjalën e ke ti (del)

PALI — (thërret Shpendin) Shpend...

SHPENDI — (hyn e nderon) Urdhnoni, zotni to-
ger!

PALI — (shikon armën e Shpendit) Drejtoje pak
atë armë Shpend. (ia drejton) Mbasi në pu-
në s'po na hyn, së paku trupin të na e zbu-
kurojë.

SHPENDI — S'e mbaj për hijeshi armën, zotni
toger...

PALI — O Shpend Sadria, mos u nxej se si unë e si ti, po i kemi randë në brez deri sa s'po mund t'i ndezim e po na u ndryshken tytat.

SHPENDI — Në e ke për gjakun që më kanë Currajt, hesapet i dij vetë e s'due të më flasë kush. Në e ke për shërbim, s'më ka thanë kush me e zbrazë.

PALI — Burri i ban të dyja, o Shpend Sadria, e aq ma bukur kur me një të shtime vret dy zogj.

SHPENDI — S'po të kuptoj, zotni toger.

PALI — Sot pra, o Shpend Sadria, Qeveria po të thotë me e zbrazë.

SHPENDI — Ku?

PALI — Bajram Curri ndodhet këtu. Më kanë dhanë urdhën ta zhdukim. E unë mendova se vetëm mue e ty na përket ma parë se askujt. Po ja pritove ti, do ta kryej vetë. Nëqoftëse të dridhet dora ty, ma thuej si mik. Po deshe me marrë gjakun kurrë ma mirë s'e ke pasë. Mue më ke krah të djathtë. Ku ka pushkë ma të bukur se në saraj të Shkodrës... Folë, ç'po më thue?

SHPENDI — Mirë... megjithse...

PALI — (tue i ra krahvet) Të lumtë... Brez pas brezi do të këndohet në kangë.

SHPENDI — (mbetet vetëm në skenë, ndërsa në korridor duken disa malësorë, ndër të cilët edhe Micani, dhe pastaj hyn Laca)

LACA — Ej, ju atje jashtë... hajt jashtë...

PUNËTORI I — Kemi punë me zotni prefektin.

LACA — Asht i zanë prefekti.

PUNËTORI II — Dy ditë na mbajtët me fjalë, ku janë armët?

LACA — Nuk të japim llogari, nisuni... Ej, ti xhan-

- dar, zbriti civilat jashtë... edhe ju malcorët atje, jashtë...
- MICANI — Me kë e ke, more zotni?...
- LACA — Urdhni i qarkomandantit, të gjithë civilat jashtë prefekturet.
- SALIU — Mos po ju hamë sarajin?... presim Bajramin.
- LACA — Asht e ndalueme këtu... pritnie jashtë... na i muerët mentë dhe ju malcorët.
- MICANI — Randë po i keni malcorët ju, zotnitë e Shkodrës.
- PUNËTORI I — Besa edhe ne bashkë me ju.
- SALIU — Veç mirë i kemi ba Shqipnis' na malcorët.
- SHPENDI — (tue u vu vesh fjalëve të tyne)
- LACA — I dimë të mirat tueja; ju jeni të mirë me vra njeni tjetrin me pare... për bedela jeni... të mirë...
- SALIU — Paret i hani ju me pari, zotni sekretar, e ne na kanë shkue krenat.
- LACA — (i zemruem) Jashtë, jashtë... ju vritni njeriun për një qyrk.
- MICANI — Mbaje gojën, sekretar, se na rrimë pa këpucë në kambë e pa bukë në bark, por nder e erz nuk shesim e as bedela bahe-mi.
- SALIU — Paria po don me ja shitë Shkodrën Serbit, ndërsa Bajram begu ju thotë me luftue dhe me e ndezë flakë. (Hynë në skenë Bajrami e prefekti, qarkomandanti dhe ndonjë nga paria).
- PREFEKTI — Nuk kemi çka bajmë, Bajram beg, derisa paria nuk asht dakord.
- BAJRAMI — Paria?... Luftën e ban populli, zotni Prefekt e jo paria. Hapni depot e armë-

vet e do të shifni se si mbrohet Shqipnia.

Ju i ndigjuet punëtorët e malsorët.

SALIU — Ashtu asht, Bajram beg, paria (tue tregue opingat) Kjo asht paria...

PUNËTORI II — Don duer hekuri sot puna, e jo teja e gjarpij.

SALIU — E frikacakë.

ZANE — Duhet armë sot...

QARKOMANDANTI — (del në mes të skenës dhe vërret me za të naltë) Mjaft ma, s'durojmë llafe! (pauze).

SALIU — S'kemi ardhë me u lidhë, o kapiten.

MICANI — S'trembet harusha prej mollavet.

PUNËTORI I — Në qofsh trim, ke vend ku me u tregue.

PUNËTORI II — Dil në kufi kundër serbit (bahet një përziemje; në këtë kohë ndërhyjnë Bajrami tue ba shej me dy duer)

BAJRAMI — Javash, burra... Zotni prefekt, ky popull nuk priton me vdekë për liri, besë e burrni... ejani t'u prijmë së bashku ashtu si na ka hie.

PREFEKTI — Bajram beg, në paç punë me mue, urdhno në zyrë; këtu ka njerz.

BAJRAMI — Por këta njerz presin fjalën tonë e na duhet t'ua themi.

PREFEKTI — Ajo u tha ma parë e unë të tjera nuk kam. Ja ku na çoi politika e pavarun që deshën të ndjekin politikanët e qeverisë. Ne e përbuzëm mbrojtjen e Italisë. Nuk deshëm të kuptojmë se pamvarësia e Shqipnisë sigurohet vetëm me kontradiktat e shteteve fqinj, për Shen Adriatikun... na braktisën të gjithë pse lidhëm marrëveshtje me rusët

e sot paguejmë borxhet e gabimeve të Nolit e të Gurakuqit.

BAJRAMI — Jo, zotni prefekt. Pamvarësinë dhe lirinë nuk na e sigurojnë të tjerët. Zemërgjanësia... asaj ja pamë sherrin shtrejtë. Ishin dashtë qërue hesapet ndryshe me bejlerët e agallarët që zunë kryet e vendit nëpër zyra.

PREFEKTI — Mue më dhimbet atdheu im Shqipnia... po s'kam ç'ka baj... Më duket se edhe ti më njeh se jam përpjekë për Shqipni... por sot asht kot...

BAJRAMI — Po, të njoh! Ke qenë deputet, ministër, prefekt, ke hjekë keq për këtë Shqipni dhe këtë po e tregon edhe sot... Por shqiptari i vërtetë nuk e shuen flakën e atdashedunisë. Ka burra Shqipnia qi nuk do t'i lëshojnë armët para serbëvet e tradhëtisë, e me këta burra kam vendosë me vazhdue deri në fund.

PREFEKTI — Kot e zgjasim, Bajram beg. Ne nuk mund ta përziejmë popullin tue i dhanë armë për një dava të humbun. Pse të vritet populli kot?

BAJRAMI — Vdekja për liri kurrë nuk ka qenë e kotë, zotni prefekt.

PREFEKTI — (qarkomandantit, Lacës dhe parisë) Ç'do bisedë asht e kotë. Mirë u pafshim Bajram beg. (dalin)

SALIU — Na prij, Bajram Curri, se këtu nuk asht vend për ne.

BAJRAMI — Ju pastë Baca. Me ju Shqipnia nuk asht vetëm. Ejani. (marrin me dalë. Në këtë kohë Shpendi nxjerr armën e mbas një pauze të shkurtën thërret)

SHPENDI — Bace... (këthehet Bajrami, ndërsa Shpendi i dorëzon armën) Qe, Bajram beg. Nuk mund ta baj atë që më urdhnuen. Këtë armë ma dhanë me e shprazë mbi ty, më ngarkuen mue nipin e Micanit... e ti tash ban çka të duesh.

SALIU — Paskan dashtë me na pre edhe në besë!

MICANI — (shikon Shpendin) Shpend! Do të na kishe koritë për jetë!

BAJRAMI — Nuk asht e vështirë të vritet një njeri. Tradhëtia ka ba vepra edhe ma të turpëshme. Por një Shqipni, një popull nuk vritet kurrë.

SHPENDI — Më fal, dajë!

MICANI — Të pastë daja!

BAJRAMI — Atë armë shtjere në brez, o bacalok, e në ndjeksh rrugën tonë ke me pasë se ku me e shprazë.

SALIU — Na prij, Bajram Curri...

(Dalin të gjithë, ndërsa Shpendi mbetet në skenë shumë i pikëlluem; tue shikue armët, hjek gradën).

— Bie sipari —

AKTI II

Shtëpi fshatare. Bjeshka bie një barrë dru, nësa Sadria punon me qesër në një dru.

SADRIA — (me zemrim meqenëse i rrëshqet druni nga dora) Të marrtë dreqi ty edhe ata që më banë kështu sakat.

BJESHKA — (nësa zhgarkon barrën e druve) Si kështu, more tatë, gjithnjë me dreq në gojë!

SADRIA — Ja pamë sherrin shtrejte. A more vesh ç'kjenë ato pushkë?

BJESHKA — U ula prej Qafës së Pishës dhe s'takova njeri. Por te logu shihet një grumbull njerzish.

SADRIA — O, s'ban kush punë në Krasniqe, joo... s'ja ka ma kush frigën Bajramit.

BJESHKA — E duen, pra, more tatë.

SADRIA — Ku di ti, moi... S'e oet ai me krajla, joo. Kryezezët do t'ia bajnë vorrin. As qeveria s'e do, se me kenë s'do ta lejshin te shpia, por e merrshin në Tiranë zabit.

BJESHKA — Kam hallin e Shpendit, o tatë, se s'po më duhen gja do punë, (fillon me punue diçka)

SADRIA — (me za t'ulët) Shumë njerëz duken te logu.

BJESHKA — Lene, o tatë, atë punë.

SADRIA — Po ti a don me ja fshehë tatës a?

BJESHKA — Asht ma mirë, more tatë, mos me ja vu veshin disa gjanave se këtu jemi në mes të njerzvet të Bajramit.

SADRIA — (me zemrim) Pse, a po i kam frigë unë a? (tregon krahun) Pasha zotin, ma zi se më kanë ba s'mund të ma bajnë. Më lanë sakat me dorë, he i vraftë zoti! Por një djalë e kam sa mos me ma lanë gjakun hupë.

BJESHKA — Besa, more tatë, nganjherë më thotë mendja ma mirë që s'asht këtu, se po janë do kohë të vështira.

SADRIA — Pasha zotin, ti din diçka e s'flet, apor don me iu fshehé tyt eti? Ç'ishin ato pushkë e ai kallaballëk?

BJESHKA — Ka lëshue kushtrimin Bajram Curri e burrë për shpi janë kah mbliidhen te logu.

SADRIA — Po tjetër a more vesh?

BJESHKA — Asgja tjetër. (del Bjeshka)

SADRIA — E ka pisk pra, se ata njerëz nuk i duhen për krushq, por për me i ruejtë kokën (në këtë kohë ndëgjohen pushkë dhe zana të mbytuna njerëzish që thërrasin njeni tjetrin: O moreee... tue dalë në dritore) O merrni edhe lugët në brez dhe hani drekën te Bajrami e mandej kthehuni në darkë e fleni me gratë tueja tu shpia (pauze) (ma vonë dëgjohen tri pushkë afër) Hajr goftë... po këto?...

BJESHKA — (hyn e trembun) Na gjuejtën shtëpinë.

SADRIA — Folë, moj bijë, mos të asht vu kush mbrapa... të ka folë kush gja?

BJESHKA — Ç'janë këto fjalë, o tatë?

- KEÇI — (nga jashtë) A fort po tute, o Sadri Leka!
- SADRIA — (kapë pushkën) Del përballë në qofsh burrë, se s'gjuen kush shtëpinë pa pague gjobën. (del te dera)
- KEÇI — (tue hy) O Sadri Leka, mue don me më grabitë a? Çou, more burrë, se erdhi dita jonë (E rrok për qafe me gëzim)
- SADRIA — A fort po gëzohesh se u çue katundi në kambë me Bajramin?
- KEÇI — Shpraze, more, edhe ti një herë.
- SADRIA — S'kam pasë grue me barrë që të më ketë lindë djalë (ulen në stola)
- KEÇI — Ma tepër se djalë pasha zotin.
- SADRIA — Pse, çka ngja?
- KEÇI — A ndien çka po bahet?... (tue qeshë) Ka shpërthye Drini në katër anët dhe janë çue peshë njerzit për me i zanë pritën, por a ndalet, more, ujët?
- SADRIA — Folë ma qartë, burrë!...
- KEÇI — (qet kutinë) Bujrum një herë.
- SADRIA — Mirë se ke ardhë.
- KEÇI — (me za t'ulët) Mbrame ka fjetë te unë një prej Kukësit dhe të ka ba të fala edhe ty.
- SADRIA — Prej Kukësit?
- KEÇI — Bash njeriu i Kryezezvet... Kadria.
- SADRIA — Kadri Mehmeti?
- KEÇI — Ata kanë hy, more, në Kukës e kanë marrë sarajin... Qe besa e burrave, shumë-shumë deri nesër në drekë i ke edhe këtu, mos ardhëshin sonte.
- SADRIA — Të lumtë goja se lajm ma të bukur s'më ke sjellë ndonjë herë... Shtërngo opingat, pra, o Bajram Curri. (Keçi ban me u çue) Prit, Keç, të pijmë një filxhan raki...

KEÇI — S'asht kohë rakijet... Ç'ka mendon me ba?
SADRIA — Ç'drejné me ba veç me i prite me qejf.

KEÇI — Na kanë ngarkue një punë, o Sadri. Këtë shtëpi që jemi me Kryezezët, ushtri s'mund të ngrehim, por një krye njeriu mund ta hjekim.

SADRIA — Posi, more! Po që nevoja edhe ma.

KEÇI — Një ferlik po ja bajmë kësaj dasme, e ta marrë vesh Bajram Curri se edhe aty ku mendon se i ka të vetët, i del koshi pa fund. Më vjen keq qi s'po mund ta zamë oqiçin si na kanë porositë.

SADRIA — Edhe atij tash ja gjejmë ditën... Po këtë njeriu, që po thue ti, si t'ja bajme?

KEÇI — Kurthen e kemi të ngrehun. Dy te arra përsipër dhe ti me Dullen poshtë te logu.

SADRIA — Unë jam gati.

KEÇI — Çalltis se edhe unë ja mbërrina.

SADRIA — Mirë, çoje atë filxhan.

KEÇI — (e pin me ngut) Për të mirë e lamtumirë!

SADRIA — Ta kisha djalin me vete, pat me qenë edhe ma mirë. (thërret gruen) A ndjeve?... a ndjeve, mori shurdhë?

LENA — (nga mbrenda) He, more njeri!

SADRIA — Tirqit ku m'i ke lanë?

LENA — Mbi arkë i ke! (hyn mbrenda) Çka po të duhen?

SADRIA — Ziej njetë darkë se nuk të duhen gja do punë. S'ka dekë Sadri Leka që të ndryhet në shtëpi.

LENA — Mirë s'po bën, se jashtë asht përzie ka-tundi.

SADRIA — (te dera) S'po dij a po mund ta për-ziej mirë si duhet, se s'po la gja për dhimbë.

- LENA** — Ti s'ke ndigjue kend kurrë, more burrë.
(del)
- SADRIA** — Opingat e lehta aty janë a? (del).
- LENA** — (te dera) Aty, aty. Apor don me t'i mba-
thë unë?
- SADRIA** — (mbas deret) Të hangërt dreqi gojën.
(në këtë kohë skena mbetet bosh)
- SHPENDI** — (hyn, shikon rreth e rreth me gëzim,
vendos pushkën në varëse, hjek xhaketën,
shikon pushkën e Sadrisë, ulet pranë votrës,
ndez një cingare e merr frymë thellë) Edhe
trupi e ndien votrën e vet!
- BJESHKA** — (hyn me bucelë uji, ndalet e tron-
ditun) Oh!...
- SHPENDI** — (e shikon buzagaz) A thue jam ba me
trembë edhe cucat?
- BJESHKA** — Paske ardhë? (përqafohen)
- SHPENDI** — Po, erdha, motër.
- BJESHKA** — Sa të kemi pritë, more vëlla. Të
ka dërgue tata dy letra e ti humbe si berri
në pyell.
- SHPENDI** — (me gaz) Një fëllanxë m'i ka ma-
rrë mentë.
- BJESHKA** — Të pastë motra, ke zanë nuse? E
lumja unë! E solle me vete? Ku e ke?... Ç'di-
të e bukur! sa e bukur do të jetë!
- SHPENDI** — Si yll me bisht.
- BJESHKA** — Ku asht ta përqafoj, t'ja puth ata
sy të bukur, t'ja përkëdhel ato kaçurelë.
- SHPENDI** — (tue qeshë) Sa e bukur asht, mori
Bjeshkë... I tanë katundi do të ma ketë zi-
li... Apor s'i ndrit ajo fëtyrë...
- BJESHKA** — E lumja motër... folë prap... (thë-
rret) Nanë, nanë,... (del me vrap)
- SHPENDI** — Bjeshkë, Bjeshkë mori, ndalu moj...
(qesh)

LENA — (vjen pa frymë) Bir, të pastë lokja!
(e përqafon) Sa të kemi pritë! Sa kam vu-
ejtë për ty!

SHPENDI — Nanë!

LENA — Shyqyr të paska nana shëndosh!

BJESHKA — Shpendi ka zanë nuse, mori nanë.

LENA — E bardha nanë.

SHPENDI — Jo, mori nanë, por e pata për mahi.

BJESHKA — U... rrenc!

LENA — Mos u zemro, moj bijë, se nusen do
t'ja gjejë nana Shpendit. Shpejto e ven njat
ujë në zjarr. (Del Bjeshka tue shikue Shpen-
din dhe tue i thanë me dashuni: E rrencak!)

LENA — Shtriju, bir, pranë zjarrit e pusho se
je lodhë. (i ven jastek te kryet)

SHPENDI — Si i ka punët tata, o nanë?

LENA — Tata a? Kryet si guri... Asnjeri s'e don
në katund... edhe me dajat asht prishë pse
janë me Bajramin.

SHPENDI — Njashtu si e kam lanë.

LENA — Asht tërbue edhe ma zi... asht kah vishet
me dalë në ketë xhurulldi. Unë boll iu lu-
ta, por a ndigjon njeri? Ti, bir, rri mbrenda
e mos del jashtë pa u paque puna.

SHPENDI — Si thue, moj nanë? Kur i tanë ka-
tundi asht me Bajramin, pse të mos bahemi
edhe ne me katundin?

LENA — Ashtu ta thotë mendja, por ku merr
vesht kryet e tyt eti! Shtëpia e Currajvet
gjithmonë ka qënë ndera e Krasniqes. Ata
gjithmonë kanë luftue me turk e me serb dhe
u kanë qa hallin fukarave. Por yt atë s'don me
marrë vesh. Pasha zotin, edhe vrasja e axhës
dhe plagosja e Sadrisë janë shtimje se Cu-
rrajt s'kanë gisht në atë punë.

SADRIA — (nga jashtë) Hej, i lumi unë i lumi, kush më paska ardhë. (hap derën dhe ndalet tue lidhë brezin) He zabiti i babës, e gjete shpinë tande? (Shpendi shkon dhe e përqafton)

SHPENDI — He, babë, si të kam? A po mbahesh, a je mërzitë, si je me shëndet?

SADRIA -- Mos u ban merak, të pastë baba, se jam koc i vjetër unë!

SHPENDI — I fortë, i fortë paske qendruë, babe.

SADRIA — Ma i fortë se kurrë, mana. Kujtuem se na kishe harrue, por e gjete tamam ditën. E dij unë: Shpendin e kam taravol. I ka ngja babës, pasha bukën. (qesh)

LENA — (që shtje laknat te gjella në votër) Lene të lëvdojnë katundi, more njeri.

SADRIA -- Ihaaa... katundi... Unë s'marr vesh për burra të mirë, jo ma për këtë katund.

SHPENDI — (me gaz) Pse, babë? A thue kaq të keqij janë ba?

SADRIA — Ku di ti, more bir, se çfarë njerëzish janë këta!

LENA -- Po ti a të tanë katundin e ban të keq, more njeri?

SADRIA — Përzota, thuej se të tanë. Edhe ata vllaznit e tu futi në këtë teftere... ikë e na bjer atë raki e ndonjë meze. Hape atë arkë e na nxjerr një shishe prej atyne që ruen ti.

SHPENDI — Lene, o loke, se s'kam ardhë me zgjedhë rakinë.

LENA -- E dij unë të pastë nana. (del)

SADRIA — Dridhe një duhan burrash! (i hudhë kutinë)

SHPENDI -- Jo, tatë. Po të jap unë duhan Shkodre.

SADRIA — (tue e shikue duhanin dhe tue i marrë erë) Mori Shkodër, moj mizore, pak na u duke e shumë na dole!

SHPENDI — (me nënkuptim) Dikur!

SADRIA — Besa sot e gjithmone. Pse dikur?

SHPENDI Sot Shkodrës, tatë, i ka ardhë koha me ja kthye ndryshej.

SADRIA — E si?

SHPENDI — Mori Shkodër, moj mizore, shumë na u duke e pak na dole! (ndërkaq Lena bie rakinë)

LENA — Pinie e bani qejf se raki rrushi asht. Ma kanë dergue dajat për ty, Shpend, se për këtë asnjë pikë.

SADRIA — (tue qeshë) Besa, dajat jo, por më duket se e ke pasë nda në një anë për kryeshendosh kur të vdisja unë... por Sadri Leka nuk vdes aq kollaj, një here pa të përcjellë ty edhe një grue tjetër mbas teje. (qeshin)

LENA — Dekti ora e muhabetit tand (del).

SADRIA (tue mbushë gotat) Allahile, pse ja ke theve kangën mbrapshtë Shkodrës?

SHPENDI — Burrat e fortë në ditë të ngushtë njihen, o tatë.

SADRIA — Pse? A thue la Shkodra gja mangut, more bir, pa ba ndonjë herë?

SHPENDI — Kesaj here, babooo, nuk e tregoi veten.

SADRIA — E si, demek?

SHPENDI — Paria e Shkodrës e la në rrenë Bajram Currin.

SADRIA — (me gëzim e entuziazëm) Eh atyne u pifsha ujë për shëndet... çoje një herë! (pijnë)

SHPENDI — Kësaj s'i thonë burri, tatë. Kam pa, more babë, popullin e qytetit e katundarët e Rranxavet se si i silleshin sarajit tue bërtitë për armë për me luftue kundër Zogut. Por prefektura nuk iu përgjegj.

SADRIA — Pale... me kraja kush e qet?

SHPENDI — E pra ka burra që maten edhe me kraja.

SADRIA — Të krisun u thonë atyne.

SHPENDI — Tatë, të rrimë shtrembët e të flasin drejt! Burrë kam pa Bajram Currin në saraj të Shkodrës.

SADRIA — Mos, të pastë tata, njatë emën mos ma përmend.

SHPENDI — (nxjerr revolen) Nje këtë revole e kam pasë mbushë me ja shprazë në gjoks Bajram Currin te shkallët e sarajit, por kur e ndigjova tue folë si burrat për qëndresë kundër Zogut e Serbit, kur mora vesh se flitej për parë për me i hjekë kryet, nuk më bani zemra. M'u duk ligështi, more tatë, me qitë në një njeri që ishte bashkue me popullin. Por mandej kur pashë edhe Micanin që e ruente Bajramin, e pata për kreni, që isha nipi i tij. Vetëm zani i Bajramit shungullonte për luftë, ndërsa paria ishin mbledhë si mijtë prej frige.

SADRIA — Keshtu paska kenë puna? (mendon) Mirë ke ba që s'ke qitë se të kishin prishë dhe i kishe pre mikun dajës. Çdo pune i vjen sahati i vet. (me za t'ulët) Kadri Mehmeti asht këtu. Sonte do të hjekin një nje-

ri që ka ardhë me mbledhë vullnetarë për Bajramin. Unë i kam dhanë fjalën Keç Ramës me i dalë në pritë. Unë do të dal, por ti, po të dësh, eja, ose, po të mos dësh, rri.

SHPENDI — E njihni atë njeri?

SADRIA — Ende jo. Por kemi dërgue Dullën për me e njoftë.

SHPENDI — Kam frikë se do të të dridhet dora para se me e shkrepë.

SADRIA — Sadri Lekës nuk i asht dridhë dora përpara burrave ma të fortë.

SHPENDI — Nuk e besoj.

SADRIA — E pra nuk e njifke tët atë se kush asht.

SHPENDI — Nxirre pra, babë, se të tregoj unë njerinë që kërkoni.

SADRIA — E njeh?

SHPENDI — (tue shpërthye gjoksin) Bjerë pra... unë jam...

SADRIA — (pauze, mandej qesh) Të ka zanë raka, që flet përçart... apor mahitesh për me më trazue shpirtin?

SHPENDI — (me forcë) Bajram Curri u prin këtyne maleve e ne do të shkojmë mbas tij. Unë jam ai që kam mbledhë burrat e kantundit për me i çue mbas Bajramit.

SADRIA — (tue e shënue me gishtin që i dridhet) Ti?... im bir... gjaku im?...

SHPENDI — Shtrembët po e shikon tët bir, o babel...

SADRIA — (me urrejtje) Të shikoj si hasëm që më ke ardhë në votër e jo si evlad.

SHPENDI — Përderisa asht kështu puna, më vra, pra, babë!

SADRIA — (merr frymë thellë). Në malsi s'asht ndie ndoj herë me vra baba djalin (tue marrë me dalë nga shpia) Por për turpin që më solle, ky truell nuk me ban ma. Shpia asht jotja.

SHPENDI — Babë! (i vihet mbrapa)

SADRIA — Haram të qoftë munda i krahvet të mi. M'u bane mik me hasmin tem. Eshtnat e axhës do të lypin hak mbi ty.

SHPENDI — Jo, babë, ti s'ke ku shkon, por unë po dal (merr me dalë)

SADRIA — (tue mos e shikue në sy, por me krye në anën tjetër) Shpend, mos bjer arave përsipër... as nga shtegu i logut... mos bjer po të tham se njëqind krena me i pasë, një nuk të shpëton. Ke pritën në të dy vendet...

SHPENDI — (kthehet) Babë, më len të të puth.

SADRIA — Mshehu se do të të vrasin.

SHPENDI — Më presin shokët. Lamtumirë, tatët Këtë do t'ja them edhe Bajramit. (del)

SADRIA — (me vete) Bajramit? (ulet në një stol) Fjalë do të hapen se Sadri Leka u doli fjalët shokëvet... u tregoi pusinë... (pauzë) Jo, kurrë, pasha zotin... të thonë çka të duen: katili i djalit s'mund të bahem. (Hyn Lena)

LENA — Ç'u ba djali?

SADRIA (fshan) Eeeh!...

LENA — Folë, more njeri!... Ç'u ba djali?

SADRIA — Asi djemsh mos faltë zoti, dhe ata që i kanë, mos i paçin!

LENA — T'u thaftë goja, t'u thaftë!

SADRIA — Se Sadri Leka s'ka pse del ma në log të kuvendit; se Sadri Leka ka tradhëtue shokët. Sot që kujtova se po dal kryenaltë, sot po më duhet me ulë kryet përdhe.

- LENA — Ç'ka don me thanë, more njeri?
- SADRIA — Na thaftë vera qe e pritëm këtë ditë... Shpendi asht ba me Bajramin (në këtë kohë ndigjohen pushkë).
- LENA — Na ruej, zot, djalin.
- SADRIA — Ban gati çaklat dhe ikë me Bjeshkën!
- LENA — Ku të ikim, burrë?
- SADRIA — (me dëshpërim) Në xhehnem! Apor don të presësh njerzit e kryezezvet? Shpejto po të them se unë do të dal me riejtë tim bir (armatoset)
- LENA — O Bjeshkë!... se ku ka shkue?! (del).
- SADRIA — Kësaj i thonë as në qiell as në tokë, as me zotin e as me dreqin.
- KEÇI — (prej së jashtmi) O Sadri Leka, ku je?
- SADRIA — (pranë dritares) O, në shtëpi, more jam!
- KEÇI — Jam unë, Keçi. Del një herë, del!
- SADRIA — Në ke ardhë me ndejë, bujrum!
- KEÇI — (nga jashtë) Asht vonë me ndejë. Por, o Sadri Leka, na thanë se njeriu i Bajramit në shtëpi tande asht ndrye.
- SADRIA — S'e kam zakon me pyetë mikun kush asht.
- KEÇI — Mall ka Kadri Mehmeti me u pa me ty dhe këtu të pret. Dorëzo djalin, po deshte mos me të prishë.
- SADRIA — Djalin e lajmërova m'u riejtë.
- KEÇI -- Na tradhëtove!
- SADRIA -- Shpëtova tim bir.
- KEÇI — Dorëzou pra, o Sadri Leka, ose të erdhi fundi!
- SADRIA — Pa e shpraze një herë, jo. (qet)
- KEÇI — (i vramë) Oh...

KADRIA — (me za të fortë) Përpara, burra, përmbrenda! (ndërsa del Sadri Leka, plagoset dhe e bienë mbrenda. Kështu kanë pru edhe Bjeshkën).

KADRIA — Nisini për në burgun e Kukësit këto bushtra dhe ate binie në shtab... zbatoni urdhnin, zotni toger.

TOGERI — Si urdhnon!

bie sipari

AKTI III

Në të majtë të skenës asht oborri i një shtëpie ku ngrihet një pirg (karakoll) mbi të cilin ban roje një ushtar i armatosun në të djathtën, një dhomë me disa kambë shkalle. Përpara dhomës gjendet një çardak. Sfondi tregon male dhe Drinin poshtë. Kur hapet perdja në skenë shikohet majori tue folë në telefon.

MAJORI — (në telefon) Mbas mbledhjes do t'ju njoftojmë (mbyll telefonin dhe i drejtohet kapitenit që ka përpara) Në ç'gjëndje jemi me municion?

KAPITENI — Kemi fishekë dhe disa bomba.

MAJORI — Për sa kohë?

KAPITENI — Mund të shtyjmë edhe një javë me to.

MAJORI — Mbas një jave don me thanë me falimentue.

KAPITENI — Mbas një jave mund të gjejmë të tjera. Ditë e re, nafakë e re.

MAJORI — Si? Ku? Nga qielli?

KAPITENI — Në luftë e sipër... nga armiku.

MAJORI — (qesh) Mendoni kaçakçe? (serioz) Ne jemi ushtri e rregullt dhe si e tillë duhet të kemi një furnizim të llogaritun përndryshe, katastrofë. Kështu na mëson shkolla ushtarake.

KAPITENI — Edhe Skënderbeu...

MAJORI — (tue i pre fjalën me gaz) Ahaaa... na çove shumë larg, kapiten. Kemi shumë ndryshime me Skënderbeun, ose së paku me kohën e tij.

KAPITENI — Depërtimi në prapavijat e armikut, tue u ra në befasi karvaneve asht një mënyrë furnizimi e mrekullueshme.

MAJORI — Unë nuk u besoj mrekullive, i dash-tun, unë di se Europa i la dorë të lirë Ahmet Zogut me ardhë në Shqipni, i ndihmoi me pare me ushtarë, me material e municion. Së fundi çdo gja asht e kotë përderisa Noli e bani atë gabim dhe u muer vesh me rusët.

KAPITENI. — Atëhere ju mendoni me pezullue luftën?!...

MAJORI — Këtë do ta studiojmë në mbledhjen e shtabit sot.

KAPITENI — Ju vetë jeni i mendimit me u dorëzue?

MAJORI. -- Nuk do të ishte i keq një kompromis përderisa nuk kemi mbështetje as në perëndinë.

KAPITENI — Duhet me besue në forcën e popullit, ashtu si në Krasniqe.

MAJORI — Për Bajram Currin e keni fjalën?

KAPITENI — Sigurisht.

MAJORI — Ai do të marrë në qafë njerëzit. Vetëm një ushtri e rregullt mund të fitojë luftën. Lufta me vullnetarë asht si një përrue që vjen me furi dhe zhduket menjëherë, por që prish tokat me zhavorr.

KAPITENI — Ne pranuem me bisedue me Bajramin dhe sot e presim. Unë mendoj se ve-

tëm në marrëveshtje me të mund të marrim vendime me randësi. Nuk e kuptoj pse të bajmë një mbledhje tjetër përpara ardhjes së tij.

MAJORI — Pse? Në mvartësinë e tij jemi ne? Atij i mungon shkolla dhe s'mund të ndihmojë asgja. Unë e di sa u ban lëkura forcave të parregullta.

KAPITENI — Unë nuk mendoj ashtu. Ai është një ndër herojtë e Kaçanikut.

MAJORI — (me zemrim) Jeni i lirë me mendue, por shkoni e kujdesohuni për furnizimin.

KAPITENI — Ka edhe të tjerë që mendojnë si unë, oficerë, nënoficerë dhe s'idosomos ushtarë.

MAJORI — (në formë vrejteje) E dini, zotni kapiten, se kemi një shtab? se ka këtu komandant?

KAPITENI — (nderon) Si urdhnon, zotni major, por...

MAJORI (ndërpret)... se ju përfaqësoni gjendjen e magazinës dhe keni vetëm të drejtën e një vote... dhe në rast se mendoni me shkue mbas opingave të Bajramit, nuk ju pengoj? Po të kishte vlerë ai, nuk do të lihej në pension nga qeveria.

KAPITENI — Por ka popullin që e don dhe e ndjek.

MAJORI — Ç'farë populli ka sot... Mos e mendon ti luftën sot si në Kaçanik? Ka ndër rue koha dhe strategjia.

KAPITENI — Pikërisht për këtë... historia regjistron një revolucion të madh në Rusi, ku luftën nuk e fitoi ushtria, por populli dhe as ndërhyrja e ushtrive të rregullta të intervenionit nuk mujt me e pengue.

MAJORI — Ahaaa?... Doni të flisni për komunizmin e hazreti Leninit ashtu si ka thanë Bajrami? Tashti u kuptuem. Presim çdo diskutim. Ju urdhnoj të shkoni në krye të detyrës.

KAPITENI — Si urdhnon. (nderon) Por Bajrami do të vijë. (del)

MAJORI — Ashtu si do të vijë edhe do të shkojë. Ka mbërrijtë puna në atë shkallë që, po s'erdhi Zogu me fuqitë e hueja, t'ja lëshojmë vendin turmës së pakrye. Por kjo s'do të ngjasë. (në këtë kohë zbulon një perde mbas së cilës shikohet një hartë topografike e varun, ku shënohen me flamuj të vegjël pozicionet e ushtrive. (Hyn oficeri).

OFICERI — Një lajmëtar i kundërshtarit kërkon të takohet me ju vetë.

MAJORI — Shtjereni mbrenda. (Pas pak Pali, i lidhun sysh dhe i përcjellun prej oficerit, paraqitet te majori)

PALI — (mbasi i zgjidhin sytë, ban me shej për largimin e oficerit. Majori i jep shej atij me dalë) Vij nga ana e Ceno beg Kryeziut, i cili ju sjell këtë letër (i dorëzon një letër)

MAJORI — (merr letrën) Kush jeni ju?

PALI — Jam ushtarak si ju, por sigurisht me një gradë ma të vogël, pse s'kam fatin të komandoj një grup si ju. Ajo çka na intereson, zotni major, asht përmbajtja e letrës.

MAJORI — Përgjegjja përfundimtare nuk mvaret nga unë.

PALI — Jam gati t'u them eprorvet të mi pretendimet tueja, por më duket se përpara gjendjes në të cilën ndodheni, nuk do të ishte mirë, as për ne dhe as për ju mos me

qenë në mundësi me vendosë. Shikoni, zotni major: ju e dini se rreth e përqark në formë të një harku janë vendosë ushtritë tona, dhe jemi gati për të sulmue. Në rast se do të merreni vesht me forcat e Bajramit, që gjenden mbas jush, ne do t'ju shpartallojmë dhe dorëzimi juaj do të jetë i pakushte. Ju lutet vetë Ceno begu, që mos të bini viktimë e njerzvet që mundohen me e çue vendin në një rrugë pa krye.... Më kuptoni. Ju jeni ushtri e rregullt dhe si komandant i saj duhet të qëndroni në naltësinë ushtarake. Në qoftë se fill mbas mbledhjes nuk do të ngrini flamurin e bardhë, në orën dy mbas dreke, sulmi do të shpërthejë i rrufeshëm.

MAJORI — Do të baj presion mbi shtabin.

PALI — (me gaz) Komandanti i mirë peshon ma shumë se shtabi i tij.

MAJORI — (qesh) Kuptoj.

PALI — Edhe një herë: flamuri i bardhë mbi karakoll në orën dy. Në rast të kundërt, sulmi përfundimtar.

MAJORI — Do të përpiqem. (thërret oficerin i cili, mbasi i lidh sytë Palit, e përcjell jashtë. Në këtë kohë majori qëndron përpara hartës, dhe shikon orën kohë mbas kohë. Oficerët mbledhen nga drejtime të ndryshme. Ata kanë grada të ndryshme).

MAJORI — Zotni oficerë! Ne, si ushtarakë, na përket të shikojmë gjendjen e luftës ashtu siç asht dhe jo si na pëlqen. (tue shënue në hartë me shkop) Ja forcat tona, të rrethueme nga një hark i fortë i ushtrisë së armikut, nga i cili na ndajnë vetëm pak kilometra. Ja zja-

rret e topave dhe të mitralozave që kryqëzohen mbi ushtrinë tonë. Gjendemi përpara një situatë shumë të vështirë. Mbrenda pak kohe, bile pak orësh, forcat e Ceno begut dhe të Muharrem Bajraktarit, që kanë përparue në të dy krahët, mund të na ndrydhin mbrenda një dane të çelnikët.

OFICERI. I. — Të gjitha këto i kemi parapa dhe bisedën për një plan taktik të ndryshëm nga ai i përparëshmi unë nuk e shof të nevojshme.

OFICERI II — Unë mendoj se ka rrugëdalje për ushtrinë tonë. Boshllëku në krahun e majtë në kuotën 505 deri te gryka e përroit na jep mundësi të kalojmë, aq ma tepër që sot parashifet një natë e favorshme.

KAPITENI — Më falni, zotni oficera, se unë nuk po marr vesh as qëllimin e mbledhjes.

MAJORI — Ndoshta kapiteni mendon me bënë një sulm mbi forcat e armikut.

KAPITENI — Unë e dij se nuk jemi vetëm, zotni komandant. Forcat e Bajram Currit mund të lozin një rol vendimtar në këtë sulm, për të cilin po flitet.

OFICERI I. — Mendoj që veprimet taktike t'i lamë për diskutim kur të mblidhemi me shtabin e Bajramit. Unë bashkohem plotësisht me mendimin e kapitenit se forcat e Bajramit mund të na vlejné shumë.

KAPITENI III — (me zemrim) Por ne nuk dijmë mënyrën e bashkëpunimit me forcat e tija dhe konditat që kërkon ai.

KAPITENI — S'ka kondita të tjera Bajram Curri, veçse me luftue për Shqipni, me ndalue hymjen e Zogut dhe me i dhanë liri popullit.

MAJORI — (kapitenit III) Si mendoni ju, zotni kapiten?

KAPITENI III — Unë i bindem urdhnit të komandantit. Ju e njihni karakterin tim. Urdhni, që më jepet, asht ligj për mue.

MAJORI — Zotni oficerë! Ju baj thirrje të jeni të matun përpara situatës. Të keni dhimbë për ushtrinë. Përsa i përket forcave të Bajramit, unë jo vetëm që nuk i quej të vlefshme, por përkundrazi të rrezikshme.

KAPITENI — (me zemrim) Ju më duket se bini në kundërshtim me vedit. Në njenën anë e njëfni gjendjen e vështirë dhe në tjetrën nuk përfillni ndihmën e Bajramit. Këtu ka diçka të pa qartë.

MAJORI — Për ty ka shumë gjana të paqarta.

KAPITENI — Na i sqaroni pra të gjitha. pse së fundi anëtarë shtabi jemi.

MAJORI — Nuk kemi sekrete në mes njëri tjetrit dhe asnjë herë nuk kam mbajtur fshehtësi mbrenda shtabit. Ne luftojmë të gjithë për një ideal të përbashkët, për Shqipni. Unë me vretje dhe mirëkuptim dëgjova nga ju propozimet, por ju njoftoj një të papritun. Ultimatumit i orës 8 të ditës së nesërme u shkurtue për në orën 2 të ditës së sotme.

KAPITENI — Aq ma mirë që të fillojmë sulmin, pse forcat e Bajramit, që gjinden pas nesh, do të fillojnë edhe ato, pa pritë që të bahen mbledhje e stërmbledhje për të na mbushë mendën ne për luftë.

MAJORI — (me zemrim) Lufta nuk bahet me fjalë, zotni kapiten, dhe fitoret nuk regjistrohen aq lehtë. Grykat e topave janë drejtue kundër pozicioneve tona. Forcat kundërshta-

re janë gati kah marshojnë drejt nesh, dhe kjo ngjet kaq shpejt, se kanë dijeni për afrimin e forcave të Bajramit në terrenin tonë.

KAPITENI — Armiku ka frikë bashkimit e dy forcave.

MAJORI — (me nervozitet) Nuk asht një bashkim ideal, zotni oficerë; aleanca me komitë nuk jep rezultat.

KAPITENI — Thuejeni shqip, zotni komandant: «unë ju kam thirrë këtu për t'ju urdhnue me u dorëzue»... Dhe në rast se asht kështu, ky veprim pak dallohet nga turpi e tradhëtia.

MAJORI — (tue u mundue me u paraqitë i qetë) Pak ma parë kam bisedue, zotni oficerë të shtabit, me zotni kapitenin. Biseda jonë më la mjaft me dyshue se zotni kapiteni jo vetëm që ngulmon në ndihmën e Bajramit, por mos t'i vijë keq, jep shejë se i pëlqen dhe i don me shpirt mendimet e tija, e ndoshta kishte me dashtë një bashkim me forcat e tija.

KAPITENI — (shpejt) Flisni ma qartë, ju lutem.

MAJORI — Ju keni besim në kryengritjet popullore, të cilat mund ta çojnë vendin në një kaos e në gjakderdhje, sikurse ka ngja në ndonjë tjetër vend... ju më quejtët me doreza tradhëtar. Po mue po më pëlqen me i hjekë dorezat dhe me ju thanë se tradhëtar quej atë që bashkohet me direktivat e Internacionales Komuniste, e cila u pat lëshue punëtorëve të Ballkanit thirrjen për të mos lejue ndërhyemjen e shteteve të hueja në pu-

nët e mbrendëshme të shtetit tonë. E dini këtë, zotni?

KAPITENI — Ju therin zemrën forcat e popullit, zotni major, e ju kënaqin ushtarët e huej që paguhen me pare e drejtohen kundër popullit nga Zogu, Ceno begu e Jugosllavia...

MAJORI — (nxjerr revolen) Ju urdhënoj të mbani gojën. Çarmatose, kapiten Selim! (dy oficerët që janë me majorin kanë nxjerë revolet dhe e çarmatosin kapitenin).

MAJORI — (te çardaku) Oficeri i rojes!

OFICERI — Urdhnoni, zotni komandant!

MAJORI — Lidhe këtë të arrestuemin. Besoj se të gjithë ju ndigjuet fyemjen qi i bani shtabit dhe të gjithë neve personalisht.

KAPITENI — Mundet edhe të me vrisni, por mendimin nuk do të ma ndalni.

MAJORI — Kush asht për arrestimin e tij dhe për marrëveshtje me Ceno begun? (shumica ngre dorën por, abstenojnë oficeri I, oficeri II dhe ndërkaq bahet pauze, por majori ul revolen mbi tryezë dhe atëhere ngre dorën edhe oficeri I dhe një tjetër që nuk ka folë. Oficeri II nuk e ngre dorën dhe jep sheja shqetësimi. Ndërkaq majori nxjerr një pece të bardhë nga syza e tryezës). Kjartë. Këtë flamur të bardhë ta vendosni urgjent mbi karakoll. Urdhnoni me buri mbledhjen e të gjithë oficerëvet dhe ushtarëvet që kemi këtu. (në këtë kohë hiqet flamuri dhe vihet peca e bardhë) Ju këshilloj, shokë oficerë, që edhe ne ushtarakët të japim ndihmën tonë në formimin e një qeverie të re në Shqipni (bia buria, shtabi shpërndahet. Në këtë kohë oficerët ngulisin sytë jashtë në një drejtim,

shej se vjen një njeri me randësi. Hyn Bajrami me shumë shokë të tij).

BAJRAMI — Mirë se ju gjeta, burra. (shikon kapitenin e lidhun, flamurin e bardhë dhe njerzit e shtabit me kokën ulun. Pauze). E pra, zotni major, dhe zotni oficerë, ne e kemi dijtë se na prisnit për mbledhje ashtu sikurse i kemi pasë fjalët (nxjerr dhe shikon orën) Koha nuk ka kalue.

MAJORI — Ashtu asht, por u detyruem...

BAJRAMI — Vllaznit në ditë të ngushtë duhet të jenë bashkë për të bisedue mbi fatin e tyne.

MAJORI — Aq sa na preu mendja dhe na lejuen fuqitë, ne e kryem detyrën tonë, dhe më duket me nder.

BAJRAMI — (tue shikue flamurin e bardhë dhe kapitenin e lidhun) Po e shof, por do të ishte mirë ta ndigjoj edhe nga goja juej.

MAJORI — Ne ua bamë të njoftun të gjithëvet se shtabi vendosi njëzani të pushojë luftën, mbasi asht e pamundun me vazhdue kundër forcave të shumta në kushte të vështira, pa ndihmën dhe përkrahjen e askujt. Ne luftuem me nder dhe në kondita të ndershme bamë kompromis.

BAJRAMI — Nder?... Shqiptari e ka pasë për nder me qendruë deri në fund... Mos vallë e queni nder flamurin e bardhë?... shokët e lidhun?... Jo, bace... kështu nuk ban shqiptari.

MAJORI — Ne jemi forcat e qeverisë ligjore dhe dijmë vetë si të veprojmë.

BAJRAMI — Kisha me ju lutë qi ta shikojmë bashkë vendimin, të zbresim atë pece të

bardhë dhe të lidhemi me besa-besë për të mbrojtë atdhenë.

MAJORI — Nuk kemi çka të shqyrtojmë. Nuk ka kuptim gjakderdhja përderisa qeveria nuk mendon për ushtarët e saj.

BAJRAMI — Qeveria mundet edhe t'ua mbathë kambëvet, por populli qendron i patundun në vendin ku e ka lanë i pari dhe këtë duhet të betohemi që ta mbrojmë. (shënon me dorë) Urdhnoni e shikoni, zotni major, atë popull që pret me luftue për Shqipni.

MAJORI — (flet shpejt dhe i vendosun) Jemi keq me armë e municion.

BAJRAMI — Kanë ata burra pushkë me gjalma e tela, kanë spata e calina. Municion e armë ka për ne armiku.

MAJORI — (tue ngurrue) Por edhe me veshmbathje nuk jemi mirë.

BAJRAMI — E unë kam burra qi janë edhe zbathtë, por zemrën e kanë plot!

MAJORI — (me nervozizëm) Kemi arësye të forta se dhe me ushqim jemi keq.

BAJRAMI — Buka nuk e ban luftën, zotni major, por guximi...

SALIU — Asht turp, more burra, me pasë frikë Ahmet Zogun, kur kemi popullin me vete.

BAJRAMI — Mos u ngut, Sali, se edhe zotni oficerët nuk besoj se mendojnë ndryshe.

NJË OFICER — Ç'të bajmë kur një pjesë e mirë e ushtrisë asht dorëzue te Muharremi?

OFICERI III — (me forcë, tue thye heshtjen) Zotni oficerë, ne nuk kemi pse të rrimë ma gjatë... s'kemi ma punë këtu..

NJË OFICER — Kot ja zgjasim bishtin kësaj punë. Po u vonuem, do të na zanë gjallë... ma

- zi turpi se dami. Jemi ushtarakë dhe duhet ta mbajmë nalt nderin e rrobës që mbajmë.
- KAPITENI — (që asht i lidhur në një anë) Kjo nuk e nderon rrobën tonë.
- MAJORI — Po qe se ju, zotni kapiten, e queni të domosdoshme me qendruë në pozita të rezistencës së kotë, nuk ju pengon njeri.
- BAJRAMI — Rezistencë e kotë? Mos, bre bacë, ashtu, se je edhe major. Sot shihet burrnia, patriotizmi dhe nderi i gradavet që mbani.
- NJË OFICER — Kemi familje e duem të shkojmë pranë tyne.
- BAJRAMI — Pse vallë? Të pafamilje na mendoni ne?... Edhe ne, si ju, kemi gra, fëmijë, nipa e mbesa e pikërisht për keta s'duhet t'i lëshojmë armët sot.
- SALIU — Sa fort ju paska hy ljepuri në bark, more oficerë!
- OFICERI — Gjithçka përfundoi.
- SALIU — Deri sa ju prijnë shokët tuej...
- OFICERI III — Së pakut nuk po i çojmë ushtarët me i ra murit me krye.
- SHPENDI — S'e keni, jo, se ju dhimbsen ushtarët, por se doni me ruejtë kokat tueja dhe gradat që keni ndër kapela.
- BAJRAMI — Atdheu pret nga ju, zotni oficerë... për këtë ditë ju ka mbajtë dhe ju ka pague.
- OFICERI III — Ti i blen krenat lirë, o Bajram beg, se gjen boll kësi malsorësh me vdekë kot...
- BAJRAMI — (me nervozizëm) Pse, kot vdesim ne?...
OFICERI I — Ne po ndahemi, zotni Bajram. Ne nuk na lidh gja me lëvizjen tuej... (oficerit III) si i thonë atij...
- OFICERI III — Leninin.

OFICERI II. — Me Leninin. Ne nuk jemi për atë rrugë.

OFICERI III — Sikur të ishe ushtarak, o Bajram, ty do të të priste gjyqi dhe plumbi.

SHPENDI — (tue drejtue armën) Kujt, bre, i përmënd plumbin ti?

OFICERI III — (nxjerr armën) Mend do të na shesësh ti atje?

SALIU — (drejton armën) Mend jo, por barut. (gjendja acarohet dhe nga vendi ku janë ulë malsorë e ushtarë ka lëvizje armësh gati për përlëshje. Në këtë kohë ndërhyjnë Bajrami)

BAJRAMI. — (me fuqi) Mos filloni vllavrasjen. Ju, oficerë, që keni vendosë me u ba sherbetorët e Zogut, t'i shtini armët mbrenda menjëherë, se qe, besa e burrave, ju lidh dhe ju baj që me pasë turp me dalë para grave tueja. Mos e morët për dobësi durimin tonë?... zemrën tonë? (i shtijnë armët. Oficerit I që ka ndejë me armë në dorë) Ti, more atje, shtjere atë armë në brez se nuk ke gisht për të... (pauze, ja heq armën).

OFICERI I — Zotnij oficerë...

BAJRAMI — (i drejtohet një ushtari) Po ti, more ushtar ti çka mendon? A po e sheh açik me syt' e tu se si po e braktisin fushën e nderit eprorët e tu? Jam i bindun se ti, bakalok, je me ne. Ty nuk të dhimbet jeta për Shqipni ma tepër se gradat që nuk i ke. Ti dhe shokët e tu e treguet veten, por ja ç'ban friga... E ti roje atje, qe je syni i popullit, hiqe atë shej ligështie, atë pece të bardhë dhe vendos flamurin e Skënderbeut. (roja heq

flamurin e bardhë dhe vendos flamurin e vërtetë)

MAJORI — Mos, zotni Bajram, se do të fillojnë sulmin...

BAJRAMI — Për luftë kemi dalë.

OFICERI III — Ushtarë, mos iu bindni asnjëriut përveç eprorëve tuj.

KAPITENI — Unë jam eprori juej.

OFICERI III — Diskutimi ynë mori fund. Ushtria me ne... nën urdhnat tona.

KAPITENI — **(të cilin e ka zgjidhë mshehtas togeri)** Diskutimi nuk ka marrë fund. **(paraqitet para Bajramit)** Nën urdhnat tueja! **(kështu me radhë vendosen oficerë, nënoficerë e ushtarë përpara Bajramit si në revistë).**

BAJRAMI — Ju pastë Shqipnia. Le të bjerë buria për të përgatitë ushtrinë për sulm. U pri, kapiten, ushtarëvet! **(kapiteni del; bie buria)** Shpend, bani gati vullnetarët për sulm. **(ndërkaq dëgjohe shtimja e topave)** Përpara për Shqipni! **(majori me të vetët dalin në drejtim të kundërt).**

(bie sipari)

AKTI IV

(Tabllo I)

**Skena zhvillohet në Prefekturën e Kukësit.
CENOJA dhe ZHIVKOJA bisedojnë të shqetësuem)**

ZHIVKOJA — Kam fillue të shqetësohem me gjithë mend për sulmin e Bajramit.

CENOJA — Prandej flisja unë që kur...

ZHIVKOJA — Bashkimi i ushtrisë me te ja ka forcue pozitat.

CENOJA — A! Kjo nuk i falet majorit.

ZHIVKOJA — Unë parashikoj se ai nuk mendon me e ndalë sulmin.

CENOJA — A ka se si?

ZHIVKOJA — Mendon për ofensivë të përgjithëshme, dhe këtë e shikoj në lëvizjet që po na ngjajnë në prapavijat tona. U thyen depot, po vriten rojet, po shihen dezertime nga tonët, dmth. se asht përgatitë terreni për një veprim të gjanë...

CENOJA — Duhet varë... edhe këtë kapterin me e përcllue gjallë, pasha hakun e zotit!

ZHIVKOJA — Asht punë e lehtë, ajo, por ne kemi nevojë ma parë të nxjerrim në shesh lidhjet që kanë.

CENOJA. — A del gja prej tij?

ZHIVKOJA — Kam bindje (Hyn roja)

ROJA — Zotni komandant, kapteri pret përjashta.

CENOJA — Le të vijë.

ZHIVKOJA — Ti vetëm ndëgjo.

CENOJA — Mos ki dert... (Hyn kapteri)

ZHIVKOJA — Ne, zotni kapter, jua dijmë punën dhe besojmë se edhe ju e kuptoni besimin që kemi ndaj jush si unë si zotni komandanti.

KAPTERI — Si urdhnon, dhe ju falem nderit.

ZHIVKOJA — Sigurisht që ju i vazhdoni hetimet për çështjen e depos.

KAPTERI — Si urdhnon.

ZHIVKOJA — Do të ishte mirë sikur të na thoshit diçka mbi punën tuej në këtë drejtim.

KAPTERI — Mund t'ju them diçka dhe të shënoj disa persona për të cilët dyshoj, por them që të mos jenë mendime të parakohëshme... asht mirë të më lihet edhe pak kohë për hetime të plota.

ZHIVKOJA — Ke të drejtë... Mos thuej asgja përderisa të sigurohesh.

CENOJA — Njëqind e pesëdhjetë armë të marruna, dmth. të armatosen njëqind e pesëdhjetë armiq me municion të plotë, prandej nuk asht diçka e vogël.

KAPTERI — Shumë e madhe... prandej po mundohemi.

ZHIVKOJA — Edhe patrulla që u zhduk kur po bante roje mbi Drin dhe posta... përveç damit, bajnë edhe punë politike në favor të Bajramit.

KAPTERI — Po... e rrisin emnin e Bajramit në popull.

ZHIVKOJA — Kanë gisht njerzit e Bajramit që shiten se janë me ne.

KAPTERI — Ju e dini ma mirë se këto ngjajnë në luftë. Armiku depërton me gjithfarë mënyrash.

ZHIVKOJA — Por veç syni ynë do të dijë me i zbulue... **(tue i ba qejfin)** Prandaj të kemi caktue ty si njeri të aftë dhe të besueshëm.

KAPTERI — E dij se në ushtri nuk kërkohet vetëm përpjekja; duhet të kryhet edhe puna... **(me kryenaltësi)** dhe këtë punë ju siguroj se do ta kryej pa tjetër dhe sa ma parë.

ZHIVKOJA — Kje shumë e vlefshme informata që na dhatë për kalimin e Bajramit në va... pamvarësisht se kishte kalue pak ma përpara.

KAPTERI — Ka shpëtue një herë, por nuk do të shpëtojë të dytën.

CENOJA — Si i ke shokët, a të binden?

KAPTERI — Mirë... **(mendon)** por mendoj që në vend të kapter Mehmetit të caktohet në postën bri depos rreshter Sheqeri.

ZHIVKOJA — **(tue pohue me dhelpni)** Ke shumë të drejtë. Mjaft që të shpejtohet puna, se njerz heqim e vemë pa dhimbë. Doni ndonji tjetër?

KAPTERI — **(mendon)** Jo tash për tash. **(Hyn centralisti)**

CENTRALISTI — Zotni komandant, fonogram nga Kruma. **(Cenoja e merr, inatoset e pastaj ja jep Zhivkos)**

CENOJA — Duen dhe të tallen!

ZHIVKOJA — **(E lexon dhe qesh)** Kapterin e kemi tonin. **(lexon)** Shpresojmë se kur të hyjmë në Kukës, do t'ju gjejmë të varun nga populli në shtyllat e telefonit.

KAPTERI — Atëhere kur i rritet mendja njeriut

- e ka humbë davanë. Paskan hy në Krumë.
 Por do t'i varim ne ata (**qesh**).
- ZHIVKOJA — Po duen me ardhë edhe këtu. Çfarë njerzish kërkon për të na i zanë disa njerz të Bajramit, zotni Kapter?
- KAPTERI — Mendoj se edhe tetar Gjoka do të na hyte në punë, po të mbahej në sherbim këtu pranë shtabit.
- ZHIVKOJA — Punë e kryeme... si thoni ju, zotni komandant? jeni dakord?
- CENOJA — Gati për çka të kërkoni.
- ZHIVKOJA — (tue i ra me gishta tryezës) Atëhere rreshter Sheqeri dhe tetar Gjoka.
- KAPTERI — Po te dueni edhe ju.
- ZHIVKOJA — Urdhnoni e rrini, zotni kapter, se mund të bajmë ndonjë farë plani bashkë.
- KAPTERI — Ju falem nderit. (**ulet**)
- ZHIVKOJA — Ju e pini duhanin, zotni kapter?
- KAPTERI — Si urdhnon. Si mushku. (Zhivkoja thërret rojen)
- ZHIVKOJA — Roje... roje... (**hyn roja**)
- ROJA — Urdhnoni!
- ZHIVKOJA — Pritni pak se do t'ju jap një shkresë. Dërgoni ndonjë me thirrë tetar Gjokën dhe rreshter Sheqer Sadikun.
- ROJA — Si urdhnoni.
- ZHIVKOJA (tue nxjerrë kutinë e duhanit) Urdhnoni duhan, zotni kapter.
- KAPTERI — Falem nderit. (**kur ban duhan tmerohet dhe i dridhen duert**)
- ZHIVKOJA — Ç'keni, zotni kapter, jeni i smutë?
- KAPTERI — Jo... jo...
- ZHIVKOJA — Kuti e bukur, të pëlqen?
- KAPTERI — E bukur... (**lëviz**)

ZHIVKOJA (nxjerr armën me shpejti) Mos lëviz...

Çarmatose. (e çarmatos roja)

KAPTERI — Më rrejte, dhelipën serbe.

ZHIVKOJA — More besnik i Bajramit, mos kujtove se hamë bar! Ti e dhé informatën për Bajramin mbasi kishte kalue, për të fitue besimin; me këshillat e tua janë vu pritrat për patrullën, ke organizue thyemjen e depos e vrasjen e artiljerit serb.

KAPTERI — Po, unë...

CENOJA — Pse, more i poshtëm?

ZHIVKOJA — Ke pasë mision me randësi edhe nga Shpendi. (tue i tregue letrën dhe kutinë) Kjo tregon gjithçka për ty.

CENOJA — Paskë dashtë edhe me na vra.

ZHIVKOJA — Ke qenë i ngarkuem me shpëtue motrën e Shpendit nga duert tona.

KAPTERI — Të gjitha do t'i kisha ba por nuk më latë kohë. Punova me nder dhe nuk më dhimbet aspak jeta. Më vjen keq se do të merni në qafë dy njerëz të pafaj.

ZHIVKOJA — (rojes) Ata të dy i çarmatosni dhe i mbani për hetime.

CENOJA — (i bie krahëvet) Të lumtë Zhivko Bllagoviq.

ZHIVKOJA — Mandej të tre, mbasi të pastrohen dhe të kullohen mirë, të zhduken pa lanë asnjë gjurmë (del roja me kapterin të lidhun) Roje!

ROJA — Urdhnoni!

ZHIVKOJA — Të kesh kujdes që asnjë fjalë të mos dalë rreth kësaj që ndodhi.

ROJA — Si urdhnoni! (del dhe hyn centralisti)

CENTRALISTI — Shifrazhe nga Prizrendi. (Zhivkoja i merr)

CENOJA — Ç'thotë Tropoja?

- CENTRALISTI — Vazhdon luftimi.
- CENOJA — Kërko vazhdimisht lajme mbi gjendjen.
Mbjaj lidhje me Bytyçin.
- CENTRALISTI — Si urdhnnon! (del)
- CENOJA — Ku i paska pasë Bajrami gjithë këta
zhelana?
- ZHIVKOJA — (i afrohet, mbasi ka lexue letrën)
Ndëgjoni, zotni komandant.
- CENOJA — Ka gja të re?
- ZHIVKOJA — Edhe autoritetet tona janë të shqetësueme për sulmin e gjanë të Bajramit dhe kërkojnë sqarime si ngjet kjo; kërkojnë shpërndamje paresh ndër bajraktarë e malsorë të Bytyçit, të Krumës, të Tropojës e të Bicajt që po rrezikohen nga forcat e Bajramit. Kerkohet pa tjetër zhdukja e tij. Kjo e fundit më tingëllon si vretjtje për mue, pse më asht ngarkue që në fillim.
- CENOJA — Por forcat e Gjon Fushës, të Myftar Selmanit, të Muharrem Bajraktarit e ndjekin nga pas dhe përpiqen të bajnë rrethimin (Hyn centralisti)
- CENTRALISTI — Nga Bicajt njoftojnë se në Lumë ka fillue kryengritja dhe se i prin Babë Lami, i cili kerkon të bashkohet me forcat e Bajramit. (del)
- ZHIVKOJA — Nuk i kemi mirë shpatullat, por, zotni komandant, mos keni frigë deri sa kemi ndihmën që na vjen nga kufini.
- CENOJA — Sido që të jetë, sot bamë një punë të mirë.
- ZHIVKOJA — Për kë e keni fjalën?
- CENOJA — Për këta tre miqtë.
- ZHIVKOJA — Këta të tre nuk janë Bajrami, zotni komandant.

- CENOJA — Sa për Bajramin më duket shumë e vështirë. U shpërndanë kaq pare pa rezultat.
- ZHIVKOJA — E pra unë tham këtu në zyren tande se, pa kalue java, kryet e Bajram Currit do të shetisë nëpër Kukës.
- CENOJA — Ishallah, por në ç'mënyrë?
- ZHIVKOJA — (mbas një pauze) Kam çue me thirrë toger Palin.
- CENOJA — Për çka?
- ZHIVKOJA — Letra që i zëmë kapterit na shërbën në mënyrë të mrekullueshme.
- CENOJA — Vallahi je dreqi vetë!
- PALI — (hyn) Më keni kërkuë, zotni komandant?
- CENOJA — Nuk keni punë me mue. Jeni në dispozicionin e zotnisë.
- PALI — Urdhnoni... (pauze) Ata të dy ende nuk kryen gja... ndoshta nuk ja kanë gjetë rasti, po presin.
- ZHIVKOJA — Me pritë?... deri kur?...
- PALI — Po të ishte në vullnetin tim, do të ishte krye puna që në prefekturën e Shkodrës, por...
- ZHIVKOJA — (me gaz) S'ka gja... tashi kemi një rast shumë të mirë.
- PALI — Nuk kursehem.
- ZHIVKOJA Ti do të shkosh në shtabin e Bajramit.
- PALI — (i çuditun) Te Bajrami?... Në ç'mënyrë?
- ZHIVKOJA (i paraqet një letër të cilën Pali e lexon) Kjo i asht zanë kapter Selimit (pauzë)
- PALI — Por kjo i drejtohet tjetërkujt.
- ZHIVKOJA — Besimin që kishte Shpendi për kumbaren e tij, duhet ta fitosh ti! Edhe kjo të duhet. (i jep kutinë e Shpendit)
- PALI — Kuptoj.
- ZHIVKOJA — Po të dish të punosh me mend,

mund t'ja dalësh pa ndonjë rrezik! Fitorja e Zogut asht e sigurtë dhe ty të pret e ardhmja.

PALI — Me u mendue asht e lehtë.

ZHIVKOJA — S'asht e pamundun m'u ba.

PALI — Si mund të veprohet mbas mendimit tuej?

ZHIVKOJA — Binde vajzën se ke lidhje me kap-ter Selimin. Letrën dhe kutinë e Shpendit i ke. Përmbliidhi aftësitë e tua.

CENOJA — Shumë bukur.

PALI — Do të përpiqem. Qysh tashti kërkoj të jem oficer roje.

CENOJA — Tashti po urdhnoj (del Cenoja)

ZHIVKOJA — Gjakftoftësia asht kryesorja. Mirë u pafshim. (del)

PALI — Kapter!

KAPTERI — Urdhno! (paraqitet)

PALI — Ju njoftoi gja komandanti?

KAPTERI — Si urdhnoni, që ju jeni oficer i rojes.

PALI — Më thirrë Bjeshkën, atë vajzën e burgosun poshtë.

KAPTERI — (qesh) Si urdhnon! (del)

PALI — (ndez një cigare, shetit nëpër dhomë tue fërkue duert) Priti pra, se po të vinë mysafirët, Shpend Sadria. (Hyn centralisti)

CENTRALISTI — Zotni toger, ç'u ba komandanti?

PALI — Harroi me të marrë leje ty? (tue shenue në gjoks) qe; ku e ke oficerin e rojes. Folë.

CENTRALISTI — (i frikësuem) Simbas bisedimeve telefonike, më duket se... Bytyçi... Bytyçi...

PALI — E ç'ka Bytyçi?

CENTRALISTI. — Bytyçin e Krumën i kanë marrë forcat e Bajramit.

PALI — E çka kërkon tashti, bakshish?
CENTRALISTI — Jo, zotni Toger, por...
PALI — Nisu tashti e njoftoje komandantin; gje-
je ku të dësh.

CENTRALISTI — Më falni. (del)

PALI — (me përbuzje) Kryet e punës, more haj-
van, duhet. Shumë herë një e shtime vlen
ma tepër se një luftë. E këtë të shtime do
ta japë Pal Jaku. (Hyn kapteri)

KAPTERI — Vajzën e solla, por s'gjegjet me hy
mbrenda.

PALI — Ejani të dy.

KAPTERI — Si urdhnon. (ma vonë hyn me Bjesh-
kën, e cila duket e frikësuar)

PALI — S'ke faj, moj vajzë. E dij se asht vend
i frikshëm ky.

BJESHKA — Ç'ke për të më thanë, ma thuej një
herë e mirë e mos më sillni poshtë e nalt.

PALI — Kapter, dil e prit përjashta!

KAPTERI — Si urdhnon. (del)

BJESHKA — Asht natë e ndoshta mendon me
luejtë me mue. Jam e bija e Sadri Lekës...

PALI — Shpendi kërkon që të hikim bashke prej
këndej.

BJESHKA — Shpendi?

PALI — (nxjerr letrën) Unë jam lidhë me kumar
Selimin. Punoj edhe unë për forcat e Baj-
ramit.

BJESHKA — (nuk flet, veç e shikon rreptë)

PALI — Shpendi i ka dërgue kapter Selimit këtë
letër. Ndëgjo: «Selim, kumar i dashtun, mbas
punëvet që kreve, të na e kryesh edhe një
punë tjetër. Më shpëto Bjeshkën nga ai
vend sa ma parë. Këtë e kërkon edhe Baca.
Së shpejti do të shifemi. Vepro me shpejti
dhe rueju. Të fala — Shpend Sadria»

- BJESHKA — Shpendi?
- PALI — (tregon kutinë e Shpendit) Po këtë a e njef?
- BJESHKA — Kutia e Shpendit. Kush jua dha?... Mos asht vra?...
- PALI — Hesht, Bjeshkë... Të thashë se ne do të hikim bashkë te Shpendi që sonte!
- BJESHKA — Ti?!
- PALI — Unë... Do të shkoj me i kërkue të falun për gabimin tim dhe t'i jap prova se edhe unë e due Shqipninë si e don Shpendi dhe shokët e tij.
- BJESHKA — A ka se si?
- PALI — Prij, Bjeshkë! (e kap për krahu)
- BJESHKA — Jo. (sprapset) S'besoj...
- PALI — (nxjerr revolen) Po kësaj i beson? Merre, Bjeshkë! Prij. Po s'më besove, shpraze mbi mue. (i jep revolen në dorë) Pal Jaku fjalë tjera nuk ka. (del)
- BJESHKA — Pal... (del dhe Bjeshka)
- CENTRALISTI — (me fonogram në dorë) A ka, more, njeri këtu, se edhe Kukësi mbaroi. Kah të mbytem! (del)

— fund i tabllës së parë.

Tabllo II e aktit IV

Jashtë në natyrë. Njady pemë. Shesh. Vend me shkambij. Në skenë gjendet Bajrami e pastaj vjen Binaku.

BINAKU — Bace... disa fshatarë kanë ardhë te gryka e përroit dhe duen me u takue me ty.

BAJRAMI — Të armatosun janë?

BINAKU — Po, të armatosun. U prin një farë Zejnun Selmani, një gungaç, por që e ka gojën shpatë.

BAJRAMI — Zejnuni?... nuk asht burr i keq.

ZEJNUNI — (nga jashtë) Shpraze në ta mbajtët. Apo mos ju ka porositë Bajrami me damtue popullin?

DODA — (i cili duket se flet me të në një skaj, dhe ka në dorë armën). Si s'mujtke me pritë deri sa të njoftojmë Bajramin?

ZEJNUNI — Të na njoftojë ne Bajrami dhe jo na atë, pse ai asht në shtëpinë tonë...

BAJRAMI — Ç'asht kjo shamatë?

DODA — Disa prej fshatit kërkojnë me u takue me ty.

BAJRAMI — Po le të vijmë.

DODA — Hajde, Zejnun, se ju pret Bajrami.

ZEJNUNI — (hyn me disa vetë) Mirë se na erdhe, Bajram Curri.

BAJRAMI — Mirë se ju gjeta, burra, në shtëpinë tuej.

ZEJNUNI — Në shtëpinë tonë po, por kanë ardhë do kohë që s'po e pyet kush ma të zonë e shpisë...

BAJRAMI — I zoti i shpisë asht gjithmonë zot shpie.

ZEJNUNI — Në kanu po, por me punë jo; se në për katundin tonë s'mbet kush pa u përshkue: Muharremi, Kryezezët, Myftar Selmani, Gjon Fusha e veç kush diji e kush mujti. E njitash na ka ardhë thika ne koc e kemi vendosë me i vu pushkën kujdo qoftë, që don me kalue nëpër katundin tonë.

BAJRAMI — Të merremi vesht, o Zejnun Selmani. Unë ta kam ndie emnin e jo për të keq.

Prandej mos të bahemi armiq pa qenë.
ZEJNUNI — Në më thuesh mik, deri këtu e ke vendin. Forcat e Muharremat u drejtuen për në Lumë, ku u përpoqën në luftë me Babë Lamën, e pasha zotin këtu përpara nuk kemi askend e ju tham se ma mirë sigurohuni mbas shpine, se pasha zotin prej mbrapa do të ju sulmojnë.

BAJRAMI — Ne mendojmë me mësy Tiranën, o Zejnun Selmani.

ZEJNUNI — Mund të shkoni, por jo nëpër katundin tonë.

BAJRAMI — Jemi miq, o Zejnun, e na prij në shpinë tande.

ZEJNUNI — Miku e ka pasë zakon me i dorëzue armët te dera e shpisë, por ju i keni të mbushuna dhe i mbani në dorë.

BAJRAMI — Jemi për rrugë.

ZEJNUNI. — Atëhere s'na keni mësy për mik, por doni me e ba shpinë tonë shteg, edhe ne vallahi-bilahi nuk e bajmë shpinë tonë shteg sherri.

BAJRAMI — Ne luftojmë për të mirën e vatanit dhe të popullit. Edhe ju duhet të bashkoheni me ne.

ZEJNUNI — (tue qeshë me disa të popullit si në tallje) Këtë të mirë na e kanë thanë të gjithë, o Bajram Curri. Edhe Turku, edhe Serbi, edhe Muharremi, edhe Zogu, të gjithë na e kanë thanë këtë, pse secili ka punën e vet me mbarue, por edhe ne kemi hallin tonë e punët tonat e s'na duhen gja partitë e askujt. Askujt nuk i ra në mend për këtë popull që asht pa opinga në kambë. E veç e morën ushtar me e çue me lanë kryet, për

njenin ose tjetrin. As nuk na hapi kush një vade, as na hapen ndonjë rrugë, as goditën ndonjë urë. E tash u zu paria e Krasniqës me atë te Gashit e njeni u ba me Zog e tjetri me opozitë e s'po na lanë rehat. Dreqi i hangërt të gjithë se njikështu në majë të hundës na ka ardhë shpirti.

NJANI — Mik njeni e mik tjetri, e askush s'na bani një të mirë, veç keq e ma keq.

BAJRAMI — Me vend po flitni o burra, por qe besa e zotit ne po luftojmë për njato që po thoni ju, për tokë, rrugë, shkollë.

ZEJNUNI — Jemi ba që as Allahut ma mos me i besue.

BAJRAMI — Në qofsh burrë, duhet të bahesh me ne
(i shtrin dorën)

ZEJNUNI — (nuk i merr dorën) S'i duhem kujt gja, por ju them që të ktheheni mbrapa ose bujrum në qoftë se do të kaloni ksaj.

SHPENDI — (tue u nxe) Pse? Do të na trembësh, o Zejnun Selmani?

BAJRAMI — (e shikon) Shpend!...

ZEJNUNI — More kush asht i parë këtu?... Apor ty, djalosh, të vret synin kjo gunga ime që kam mbi kurriz? Emni i Allahut ju them me të mirë të ktheheni mbrapa se nuk ka burrë që e ban katundin tonë urë. (Fshatarëvet) shtërngoni armët, burra. Gjени shteg tjetër, o Bajram Curri! (fshatarët marrin armet)

BAJRAMI — Nuk jemi nisë me i ba keq kujt as me u vra me popull. Ne e kemi rrugën tonë.

HAJDARI — Zejnun, a e flas një fjale?

ZEJNUNI — Fjalën e ka folë katundi e fjalën

- e tij e pruna këtu. As njena anë as tjetra s'kanë punë me fshatin tonë.
- BAJRAMI — A i rri kanunit ti?
- ZEJNUNI — I rri, posi, si burrat.
- BAJRAMI — Forcat tona s'do të kalojnë nëpër tokën tuej. Qe besën, burrë! (shtrijnë dhe bashkojnë duert)
- ZEJNUNI (me gëzim) Tash u morëm vesh, o Bajram Curri. Mirë mbetsh dhe udha e mbarë ju qoftë. Në qoftë se për Tiranë e keni drejtimin, arrishi shëndosh, por me më ndegjue mue, Zejnun Selmanin, anmiku mbas shpine don me ju ra. (shokvet të vet) Hajdeni burra!
- BAJRAMI — (me të shpejtë dhe që ta ndigjojnë fshatarët) Shpend, ushtarët dhe vullnetarët. i drejtoni nëpër va, nën lisa, se andej do të kalojmë.
- ZEJNUNI — Kah the?... a fliten fjalë burrash, apor bahen lojna fjalësh?
- BAJRAMI — (me buzëqeshje) Mos u ban merak se forcat tona do të kalojnë nëpër tokat e Muharremit.
- ZEJNUNI — Tokat e Vaut në lisa janë mbrenda kufivet të katundit tonë.
- BAJRAMI — Dikur.
- FSHATARI I — Vau në lisa asht toka jonë.
- FSHATARI II — Nuk kalon kush asajt.
- BAJRAMI — Për me kenë toka juej duhet t'i merrni edhe bereqetin.
- ZEJNUNI — Na e ka grabitë Muharremi.
- HAJDARI — Pasha zotin edhe gjaqe janë ba për atë tokë.
- BAJRAMI — Pra sot për sot ato janë tokat e Muharremit e unë do të kaloj nëpër to se

me të kam punë. Pleqnonie, burra! (në këtë kohë ka pëshpëritje.) Folë ti, Hajdar Selimi, si plak që je.

HAJDARI — Për kanu më pyesin ndër këto ana. Nuk e ka keq Bajram begu...

ZANE — Pooo, pasha zotin!...

ZEJNUNI — Po ne të tjerët nuk lamë...

ZANE — Ka të drejtë Bajrami.

BAJRAMI — (tue qeshë) Apor po ke frikë, Zejnun Selmani se po i prishet qejfi Muharremit!

ZEJNUNI — More më ke vu në peng me kanu se sa për Muharremin s'ja kam lëshue rru-gën kurrë.

BAJRAMI — Punën e tokave pleqnonie mirë, o burra, se në rasë që Zogu kthehet në fuqi, jo aq sa ju kanë marrë, por shumë ma pisk keni me e pasë punën.

FSHATARI I — Pasha zotin po, se ka pasë zor sa me fillue se prap ua ven synin tjerave Muharremi.

BAJRAMI — E dini, more burra, se kush po e bje Zogun në Shqipni?

FSHATARI II — Muharremi e Serbi.

BAJRAMI — Gjithë bejlerët janë me të... Ata e duen Zogun se u jep tokë e mylqe.

ZANE — Ashtu asht.

BAJRAMI — Me topat e me pushkët e Serbit ka sulmue Zogu. A thue për të mirën tonë po na e bie serbi Zogun?

FSHATARI III — Të huejve sherrin u kemi pa gjithmonë.

DIKUSH — Serbi na ka vra e na ka pre edhe fëmijët në djep. Folë, more Hysen.

HYSENI — (plak, tregon krahun dhe synin) Qe varrët që kam marrë në Kaçanik kundër

- Turkut, e qe (zbulon shpatullën) kjo tjetra kundër Serbit.
- FSHATARI I — Nuk po i mjafton duket Kosova, por po dashka edhe krejt Shqipninë.
- BAJRAMI — Qe pra, burra, si qendron puna. Duhet të bashkohemi të gjithë për me mbrojtë vendin. Të mësyjmë Tiranën.
- SHPENDI — Në kso rastesh s'duhet ta bajmë mall jetën.
- ZEJNUNI — Bujrum, Bajram beg, sonde në shtëpitë tona me gjithë djemt' e tu.
- BAJRAMI — Mirë ju gjetsha.
- ZANE — Çohuni burra e mirë se të na vini. (dalin) Jemi me ty, Bajram Curri!
- BAJRAMI — Na pritni se do të vijmë.
- SHPENDI — Kësaj i thënë, bace, me pleqnue. Më beso se në fillim, kur foli ai gungaçi, me pasë kenë në vend tand, tegel pushke i kisha hjekë, sikur njiqind shpirtën t'i kishte pasë. Kurse puna doli ndryshe.
- BAJRAMI — Eh, të pastë baca! Duhet me e nda mikun prej anmikut. (me çudi) Çudi... Kapitani ende nuk erdhi.
- SHPENDI — Jo, bace.
- BAJRAMI — Po Saliu ç'u ba?
- MICANI — Nga çadra shkoi.
- SHPENDI — Po shkoj me i bzajtë.
- BAJRAMI — Po shkoj vetë. Ti pregatit djemtë (del Bajrami me të tjerët)
- BJESHKA — (nga jashtë) Shpend!... Shpend!...
- SHPENDI — (prigjon) Pale?!...
- BJESHKA — (hyn me vrap) Shpend, vëllau i motrës.
- SHPENDI — (i çuditun, fshin sytë) Bjeshka?

BJESHKA — (e përçafon) Sa e ka marrë maili motrën për ty, o vlla. (Në këtë kohë duket Pali, i cili asht pa grada dhe i rraskapitun, me krye ulët, në fund të skenës)

SHPENDI — (mbasi e shikon) Ai atje... (kap revolen)

BJESHKA — Mos, vëlla...

SHPENDI — (shikon herë njenin e herë tjetrin)

Bjeshkë! (e shtyn). Ma mirë mos të të kishin pa sytë e mi! Me kë po të shof sot!

BJESHKA — Mos i folë motrës ashtu.

SHPENDI — Shpend Sadria nuk e duron kurrë koren, as nuk ka ndër mend me u turpnue. Folë pse ke ardhë e çka don këtu, Pal Jaku.

PALI — (si i mpimë) Unë nuk flas. Asht jot' motër dishmitare e atyre që bana unë për të mbrojtë nderin e familjes sate.

SHPENDI — Ti?

BJESHKA — Po, vëlla!

SHPENDI — Si ngjet kjo, Pal?

PALI — (ul kokën e nuk flet, por fshan) Ah!...

SHPENDI — Folë pa frikë, Pal Jaku. Sido qoftë puna, ma ke mësyje me motrën.

BJESHKA — Folë, o Pal, e tregoja të gjitha Shpendit.

PALI — Ta them me zemër hapun, o Shpend Sadria, se edhe unë e pashë gabimin tim, ashtu sikurse edhe ti para meje. Rruga edhe gradat që më kishin errësue sytë nuk ishin nder për një mashkull të maleve tona. M'u duk vetja si i huej në mes të fshatit tim, si njeri i neveritun prej të gjithëve dhe gropa ku kisha ra e pashë se ishte gropa e të poshtënve, dhe me guxim vendosa me e braktisë një

- herë e përgjithmonë. Atë çka nuk mujt me e ba kapter Selimi, e bana unë!
- SHPENDI — Po Selimi?
- PALI — Asht lanë atje me punue për ne. Atë çka mujta e bana dhe tash jam në dorën tande.
- SHPENDI — Po qe kështu, ja paske ba si burrat, Pal Jaku. Ta paça borxh, o Pal!
- PALI — Unë jam përsëri borxhli ndaj jush, por do të mundohem me e la njollën time po qe nevoja edhe me jetë.
- BJESHKA — (buzagaz) Çka kemi hjekë me të gjetë, o Shpend!
- PALI — Kamba kambës ju kemi ndjekë deri sa së fundi ju arritëm.
- SHPENDI — Ç'ka ke vendosë me ba?
- PALI — Atë çka po bajnë gjithë burrat e ndershëm të maleve tona, me vazhdue rrugën tuej deri sa të kem shpirt, me luftue krah për krah me ju. Shumë oficera e ushtarë janë me ne. Unë jam gati të jap ndihmën time në daçi si oficer, në daçi si ushtar i thjeshtë.
(Hyn Binaku)
- BINAKU — (veçan) A u kthye kapiteni?
- SHPENDI — Jo.
- BINAKU — Baca thotë që djemtë mos të nisen përpara.
- SHPENDI — Pse?
- BINAKU — Ka njoftim se te gryka ka pengesë.
- SHPENDI — (i çuditun) Po atje asht ushtria
- BINAKU — Tamam, pa ardhë kapiteni nuk duhet të bajmë asnjë veprim.
- SHPENDI — Mirë... Binak, merre këtë mikun dhe çoje te Sabrush. Thueji ta mbajë në dispozicion deri sa të merrem vesht unë me të.

BINAKU — Si urdhnon.

SHPENDI — Shko mbas tij, Pal. (del Pali me Binakun)

PALI — Lamtumirë, Shpend Sadria.

BJESHKA — (me gaz) Mirë u pafshim, Pal Jaku!

SHPENDI — Me kë kalove Qafën?

BJESHKA — Vetëm.

SHPENDI — Me Palin?

BJESHKA — Pse, Shpend?

SHPENDI — Mos më ke sjellë turpin, motër?

BJESHKA — Mos i folë motrës ashtu, vëlla, se Pal Jaku më ka dalë vëlla e mbi vëlla.

SHPENDI — Nuk rren?

BJESHKA (e përqafon në gjunjë) Pasha gjitë që kemi thithë bashkë, tjetër dashuni nuk njuh motra, veç s'ates, të nanës dhe të tatës (Hyn kapiteni i rraskapitun e i shkyem)

KAPITENI — (pa frymë) Ku asht Bajrami?

SHPENDI — Ç'ka ngja me ty, kapiten?

KAPITENI — Jo me mue, por me të gjithë Shqipnin'... Baca ku asht?

SHPENDI — Shko, motër, e çlodhu atje te kulla. (Bjeshka del, ndërsa në këtë kohë hyn Bajrami e Saliu) Bace... kapiteni.

BAJRAMI — U ktheve, trimi ynë? He kapiten, u ktheve i gjallë?

KAPITENI — I gjallë me frymë, por pa shpirt Zogu hyni në Tiranë...

BAJRAMI — (i tronditun) S'ka se si!

KAPITENI — (tue dihatë) E pra çka shpirti s'don ta besojë asht e vërtetë... sot në Tiranë asht zot beu i Matit (ulet mbi një shkamb)

BAJRAMI — Nga ç'burim i sjell këto lajme?

MICANI — Mos flet kllapi, o kapiten?

KAPITENI — Nuk flas përçart, o burra. Te shkalla e Tujanit ushtritë mercenare kaluen në Tiranë pa asnjë kundërshtim.

SALIU — Mos janë fjalë të hapuna me qëllim?

KAPITENI — Komanda e ushtrisë u vu në lidhje me shtabin e Zogut dhe iu nënshtrua. Isha vetë aty.

MICANI — Nuk pati fuqi fjala jote?

SHPENDI — Çfarë, o dajë... tek ata burracakë.

BAJRAMI — Vallë kështu e lëshuen Shqiptarët Shqipninë?

KAPITENI — E tashi pesë kolona janë lëshue drejt nesh si pesë gishtat e dorës për të na mbledhë në një grusht.

BAJRAMI — E shkreta Shqipni! E dini ç'do të thotë kjo, burra? Se ekselencia e tij e ka për nder me u ba sulltan si daja Esad.

SALIU — Po tashi... a thue të vajtojmë, o burra?

MICANI — Tradhëtari mbrenda në shpi të shkatërron ma tepër se i hueji... Çka thoni, o shokë?

SHPENDI — Si thue, kapiten?

KAPITENI — Me forcat që kemi nuk mund të bajmë luftë frontale.

SHPENDI — Pse jo, kapiten? a nuk ke besim në luftëtarët tonë?

KAPITENI — Armiqtë janë shumë dhe ballë për ballë nuk ua dalim tashi.

SHPENDI — (me tërbim) Po me vdekë a ka njeri që na ndal?

MICANI — Murit me krye nuk i bihet.

SHPENDI — Në mos iu raftë murit me krye, luftës i bihet me gjoks.

MICANI — Je ende i ri, të pastë daja. Me vdekë

pa shpresë fitimi nuk asht një punë me mend.

SHPENDI — Ai që nuk don të vdesë le të ruejë kryet e vet në shtëpi e mos të vijë me ne.

MICANI — Mbaje, more, gojën.

SALIU — Këtu nuk asht puna, o Shpend Sadria, të vdesim a mos të vdesim, por për me shpëtue atdhenë. Lufta nuk bahet gjithmonë ballë për ballë. Mund të luftojmë edhe në grupe të vogla, mund të sulmojmë be-fasisht dhe të tërhiqemi. Puna asht që të damtojmë armikun dhe njiheri përgatitemi për sulmin e madh.

SHPENDI — Mos doni ndoshta të kthehemi ndër shpia!... Folë, bacë, pse hesht në këtë kohë kaç vendimtare?

BAJRAMI — Do të përdorim, Shpend, edhe guximin deri në vdekje, si thue ti, edhe matuninë që thonë shokët. Vdekja asht edhe ma burrnore kur bahet me shpresë fitimi. Këto male janë shtëpia jonë. Luftën do ta vazhdojmë deri në fund.

— bie sipari —

AKTI V

(tablo e parë)

Një stan në njenën anë të skenës ku gjenden Bajrami, i deleguemi, Micani, Saliu, Shpendi e ndonjë tjetër. Në pjesën tjetër të skenës, një shesh me gurë, një pemë dhe një rrugë kambësore nëpër të cilën nga fundi i aktit duken njerëz që ikin. Shikohet larg në sfond ndonjë tymnajë dhe zjarr që tregon djegie shtëpish. Kur hapet perdja, biseda duket në vazhdim. Në një skaj të stanit gjenden armë dhe arka municioni.

BAJRAMI — Ne, zotni i ndershëm, nuk ja kemi kohën fjalëve e urimeve që po na bani.

SHPENDI — Lufta nuk bahet me fjalë, zotni, por don barot.

SALIU — Nuk asht kohë lavdesh kur njerzit digjen dhe varen ndër gështeja.

MICANI — Si Hoxhë Zogu, Tacuk Rama e Gjelosh Rama, etj.

BAJRAMI — Ju mburreshit se kishit marrë në dorë flamurin e antizogizmit dhe sot mbani një qendrim kaq të çuditshëm.

I DELEGUEMI — Unë nuk thashë gja.

BAJRAMI — Nuk folët, por latë me kuptue shumë. Paria, oficerat iu trembën luftës se ve-

gjëlisë dhe tashi po kuptojmë edhe të tjera. Në rasë se lufta e popullit ju prish idealet tueja, atëhere mund t'ju përcjellim.

SHPENDI — Bajmë edhe pa ju.

I DELEGUEMI — Ne kemi ardhë për të bisedue, lum miku, por duhet edhe të kemi sytë hapun për pasojat e këqia që mund të vijnë.

BAJRAMI — Lufta e popullit ka vetëm pasoja të mira, ka thanë Hazreti Lenini... Mos deshët ju ta rrejtmë popullin e t'i thomi:

«Ja flamurin e Shqipnisë ku e kemi, rroni tashi».

I DELEGUEMI — (në mënyrë deklamative) Pse? Ka gja ma të shtrejtë se flamuri për popullin? Ai flamur që u prini ushtrive të Skënderbeut kundra turqvet e që...

BAJRAMI — (tue i pre fjalën) Nuk jetohef vetëm me flamur, zotni i ndershëm. Bashkë me flamurin, populli duhet të ketë edhe të tjera.

SALIU — Dhe për ato luftojmë.

I DELEGUEMI — Ndoshta jeni acarue nga gabimi që u ba tue ju nxjerrë në pension, prandaj keni shkitë pak nga e majta.

BAJRAMI — Prekët një çështje personale, prandej s'due të zgjatem. Për moshën time pensioni nuk do të ishte i keq, do të rrijsa të pushoj dhe të gëzoj frutet e Shqipnisë së lirë. Por, zotni i ndershëm, bejlerët e të tjerë zotnij nuk lanë që 28 Nandori të binte paqen edhe në shtëpitë e vorfna. Vetëm me një kësulë të bardhë në kokë u kthyen në shtëpi ata që luftuen për këtë ditë

I DELEGUEMI — Historia, zotni Bajram, na

mëson se zhvillimi i një shteti vjen me hapa të ngadalshëm, me një mënyrë të natyrëshme dhe jo me peripecina të rrezikshme.

MICANI — More burrë, folë shqip se nuk jemi tue të marrë vesh.

BAJRAMI — Ky popull ka nevojë edhe për një datë tjetër.

I DELEGUEMI — (me çudi) Ndonjë datë tjetër? (tue hapë krahët) Shqipnia u ba, lirinë e fituem, prandaj të jemi të kënaqun, zotni Bajram, e mos të presim ndonjë salt mortal..

BAJRAMI — Kujtuem se qershori do të ishte kjo datë historike. Por ç'u fitue me këtë? Bejlerët mbetën në krye të vendit, ushtria që duhej të ishte mbrojtja e vendit, u shpërnda. Tradhëtarët u lanë të lirë, bile u vendosën ndër zyra. Privilegjet nuk u prekën. Vallë për këto u ngritëm në kambë?

I DELEGUEMI — Një datë mund të jetë një fakt historik, siç ishte ai i 28 Nandorit, por jo të ndryshojë fatin e një populli nga ana shoqërore.

BAJRAMI — Ne, zotni, e presim, pra, këtë datë.

I DELEGUEMI — (me tallje) I keni disa pranvera mbi kurriz... për të ba një salt të tillë, zotni Bajram. Si larg asht puna...

BAJRAMI — Edhe Ismail Qemali i kishte shumë pranvera mbi kurriz, por 28 Nandorin, për të cilin punoi, e arriti. Plakun vlonjat nuk e pengoi mosha me përballue vështirsitë, pse ideali dhe shpresa e tij qenë të mëdha.

I DELEGUEMI — Nuk e kanë të gjithë fatin të njëllotjë, zotni Bajram.

BAJRAMI — Në mos e arrijshim ne pleqtë atë

ditë, njerëz ma të rij se ne, ma të kërth-
nestë dhe ma të dijtun do të dijnë ta vazh-
dojnë punën tonë, dhe do ta gëzojnë...

I DELEGUEMI — Mos pritni që këtu, ndër këto
male të Krasniqes, të ngjasë kjo ditë e lum-
tun për ju?

BAJRAMI — Për ne ka vetëm një Shqipni...
se Vlonë, Shkodër, Tiranë, Gjinokastër apo
Korçë një diell do t'i ngrohë.

I DELEGUEMI — Mund të jetë një andër e bukur
për ju... një shpresë një mall... por...

SALIU — More, thueje shqip: jeni apor nuk jeni
kundër Zogut?

I DELEGUEMI — Këtë e din mbarë Shqipnia. Ne
Zogun e luftojmë.

BAJRAMI — Atëhere pse rrini e bani sehir se ç'po
ngjet?

I DELEGUEMI — Po presim çastin.

BAJRAMI — (me nervozitet) Çastin?... Po nxitet
vllavrasja. Çdo njenit, që ka të vramë, po i thu-
het me marrë hak, po thellohet dasia fetare,
po shtihet përçarja Toskë e Gegë, njerzit po
zhduken me gjyq e pa gjyq, po i jepet dorë
e lirë të pasunit me rjepë të vorfnit; kjo
asht dora e Zogut, që duhet pre sa ma parë.

I DELEGUEMI — Do të fillojmë veprimet.

BAJRAMI — Kur?...

I DELEGUEMI — Së shpejti. Por ma parë duem
të merremi vesh. Kërkojmë garanci dhe për
këtë kam ardhë.

BAJRAMI — Çfarë?

I DELEGUEMI — (nxjerr nga çanta një dokument)
Ja. Kemi këtu një deklaratë të përbashkët
në mes jush e nesh.

BAJRAMI — (i çuditun) Deklaratë?

I DELEGUEMI — Se luftojmë për një demokraci pa karakter klasash, se ndryshimet shoqërore do të bahen me anë reformash pa cënue personalitetin dhe të drejtat e fitueme; çdo ndryshim do të vijë në mënyrë të natyrëshme, se veprimet luftarake do të drejtohen nga një shtab qendror që do të njoftohet ma vonë. Në radhët tueja dhe tona do të ketë shkëmbime luftëtarësh dhe drejtuesish. Ne kemi oficera të sprovuem si Ndokën, Vasën, etj. të cilët patën meritën me hy në qershor të parët në Tiranë.

BAJRAMI — Mos folë ma gjatë. Me veprue kësh-tu, don me thanë me tradhëtue idealet e popullit, me luftue personin e Zogut dhe me mbrojtë idealet e tija. Ne luftojmë për qëllime ma të nalta. Mund të shkoni, zotni me njëherë.

I DELEGUEMI — Në këtë deklaratë kemi shënue vetëm pikat e përbashkëta, të cilat kemi bindje se na japin rrugë për një marrëveshje midis jush dhe nesh.

BAJRAMI — Deklaratë?

I DELEGUEMI — 1) — Të sigurohet liria për gjithë shqiptarët;

2) — Të shikohet, sa të jetë e mundur, çështja e harmonizimit dhe e pajtimit në mes të klasave;

3) — Nga ana ushtarake të ketë kompaktësi e bashkëpunim të plotë në mes jush e nesh, e mos të bahen veprime luftarake me randësi pa pëlqimin e dy palëve.

4) — Të kemi një shtab të përbashkët, ku të figurojnë në udhëheqje njerëz me shkollë ushtarake;

- 5) — Të ketë shkëmbim oficerësh dhe luftëtarësh në mes të dy palëve;
- 6) — Motoja jonë e luftës të jetë: **Liberté, Egalité, Fraternité.**

SHPENDI — Amin.

BAJRAMI — Përcille menjëherë mikun, Shpend. (del Shpendi me të deleguemin)

I DELEGUEMI — (te dera) Por unë mendoj...

BAJRAMI — Mjaft.

SALIU — Më ka trullosë ky llapazan. (del)

MICANI — Meritonte me ja xanë kryet me lere (del)

BAJRAMI — (mbetet vetëm, e mbasi sillet nëpër dhomë, ulet në një stol) Ah Gurakuq, Gurakuq, sa ndjehet nevoja jote!

SHPENDI — (hyn) Mezi e kam mbajtë kambën pa ja dhanë një shtjelm!

BAJRAMI — Ah bacë... Ujku vetëm qymen ndër rron... Afrou (shkon vetë pranë Shpendit

dhe i flet në mënyrë imtime) Do të vijë pranvera. Do të na i përtrijë zemrat... Gjithçka do të jetë me ne... Unë kam besim, besim shumë të madh... Po, po, ti do të arrish atë ditë pa tjetër, o bacalok. (hyn Gjeta)

GJETA — Të gjithë janë njoftue. Mushkat na presin te gështejat. Kushrijtë e Tacukut duen me dijtë drejtimin, në mënyrë që të mbajnë lidhjet me ne.

BAJRAMI — Ç'shej i dhatë?

GJETA — Të merrsh vesh me Bjeshkën të stanet e dajës.

BAJRAMI — Mirë...

SALIU — (tue hy me disa të tjerë) Prej Qafës së Luzhës, kanë fillue me gjuejtë me top. Populli ka marrë arratinë. (shikohen nëpër

- rrugën kambësore, jashtë, njerëz që arratisen ngarkue me plaçka) Por një njeri nga Luma pret jashtë m'u marrë vesht me ty.
- BAJRAMI — Tash po vij.
- SALIU — Në Lumë forcat e Babë Lamit po çlirojnë krahinën. Kërkojnë që të shkojmë atje.
- BAJRAMI — Mirë... mendojmë... ngarkoni municionin... Eh, Babë Lami, Babë Lami, Zogu të vrau Avniun që e pate si djalin tand, deputetin trim të Lumës... Tregoje vehten, Lumë, si në kohën e Turgut Pashës.
- SHPENDI — Si thue, bacë, me ja fillue pushkës që këtu?
- BAJRAMI — Jo...
- SALIU — Shtërgoni në armë, burra, dhe merrni arkat (fillon bartja e armëve dhe e municionit)
- BJESHKA — (e armatosun) Thonë se forcat e Kryezevet janë drejtue për këtu.
- BAJRAMI — Mirë... Mican, mbas meje. Kujdes, djelmoça. (disa dalin ndërsa Shpendi qëndron me të motrën e cila i jep diçka nga strajca)
- SHPENDI — Detyrën që ke e kupton mirë, të pastë vllau!
- BJESHKA — Po, Shpend.
- SHPENDI — Të kesh kujdes... Po të na sillen xhandarët ngul një gjylnyer te ahu mbi krue.
- BJESHKA — Mirë...
- SHPENDI — Kur të shohësh një gëzhoje fisheku të ngulun në rrajën e ahut, thirri tri herë dhive dhe një njeri ka për të ardhë me u takue me ty. Te shpella e Grethit do

të kemi takimet e rregullta. Mbaj lidhje me njerzit tonë, por mos nis kend pa u qetësue puna. Tjetër s'ka ç'ka të thotë vilau, por banu trimneshë e mos të lozë qerpiku. Bjeshkë, mirë u pafshim se më kaluen shokët.

BJESHKA — Po të përcjell deri në shëg.

SHPENDI — Zhduku sa ma parë nga këtu. (në skenë mbet strajca me një revole. Për pak skena mbetet bosh dhe pastaj hyn Pali)

PALI — A ka se si? Përsëri më humbën gjurmët? (shikon strajcën) Paskam arritë vonë. (ulet i lodhun mbi një stol)

BJESHKA — (hyn e çuditet) Ti, Pal?

PALI — Ku janë? I ndjekin kamba kambës, Erdha me i njoftue që u kanë ra në erë se ku janë... që të fshihen...

BJESHKA — Mos u ban merak. Shyqyr që qenke gjallë.

PALI — S'më ban pare jeta pa shokë... Në një ndeshje me armiqtë humba shokët. Kërkova por askund s'i gjeta.

BJESHKA — Mos u dëshpëro se shokëvet u bahet halli...

PALI — Në ç'mënyrë?

BJESHKA — Do ta gjejmë mënyrën.

PALI — Ti, pasha zotin, e din ku asht Bajrami. Folë!

BJESHKA — Miku i mirë njihet në ditë të ngushta (**kap revolen**) Të kujtohet kjo?

PALI — Kam hallin e Bajramit, Bjeshkë, se një-qind krena me pasë unë, të gjitha i jap për të.

BJESHKA — E di. (Pali ulet në një stol)

PALI — Pak ujë, Bjeshkë.

- BJESHKA — Posi! (i jep ujë)
- PALI — Po këtu vetëm rri ti?
- BJESHKA — Përmbi shkrep janë stanet e dajës.
- PALI — Je e squet për zotin... (në këtë kohë ndihen pushkë) A thue u ndeshën?
- BJESHKA — (tue vu veshin) Ata janë ma larg se krizma e këtyne pushkëve. Duket se armiqtë qesin prej friget.
- PALI — (me nxitim) Unë po dal një herë, Bjeshke.
- BJESHKA — Hajde me mue (dalin). (Në këtë kohë nalt mbi rrugë duken disa xhandarë me Kadri Mehmetin, i cili ka kapë një plak)
- KADRIU — (plakut) Folë, ku gjindet Bajram Curri, ose, emni i allahut, t'i shpraza të gjitha në gojë.
- PLAKU — (i qetë dhe i vendosun) Bajram Currin nuk e gjen ndër votra tu zjarri, Kadri Mehmeti. Kërkojeni atyne bjeshkëve se atje do ta njihni.
- KADRIU — (e vret) Kështu e doni ju.
— Mbyllet perdja —

Akti V — Tabllo II

Skena: Mali i Hekurave. Shpella e Matinës. (Dragobisë) E tanë skema asht e mbushun me shkambij. Shpella asht në një anë dhe, bri saj, nga bokaskena shikohet një mur i ndërtuem me gurë, i pregatitun për luftim dhe për të mbrojtë hymjen e shpellës. Gjëndja e luftëtarëvet asht e vështirë. Nën një shkamb shikohet Binaku që ban roje

dhe që ka në dorë një kalli misri nga i cili merr kokrra dhe i ha gjallë, ndërsa Doda zbret nga shpella me ndihmën e një litari për siguri. Bie dëborë.

DODA — (Binakut) He, Binak, a luejti gja?

BINAKU — Veç dëborë e të ftohtë, o Dodë, e as gja tjetër.

DODA — E gjashta ditë pa bukë.

BINAKU — Si shpjegohet kjo?

DODA — Ta thotë puna vetë. Mos asht lehtë me ecë mbi dëborë?... ose ndonjë hall tjetër se Bjeshka s'do të na linte kështu!

BINAKU — Më thanë se kanë vu shtigjet; s'më bahet me besue.

DODA — Mirë se ne jemi të rij, por baca asht keq.

BINAKU — As ilaçet nuk arritën... Shpendi çka thotë?...

DODA — Po nuk erdhi gja edhe sot, njani nga ne pa tjetër duhet të zbrazë poshtë.

BINAKU — Unë kam rrathët të mirë dhe vrapoj si era mbi dëborë.

DODA — (nxjerr nga vezmja pak duhan dhe një copë gazetë dhe ja jep Binakut) Qe, Binak, amanet t'ja japësh bacës në shpellën poshtë njëkëtë grimë duhan se e kam ruejtë kas-tile për të.

BINAKU — (e merr) Mos kij merak. Të gjithëvet na merr malli ta kemi bacën këtu.

DODA — Binak, a ndjen gja?

BINAKU — (tue va dorën te veshi) Jo, jo.

DODA — Nga një herë tufani me bie si zane njer-zish.

BINAKU — A ka se si?

- DODA — Njerëz janë! Se mire, se keq, zoti e di.
Shtërngoju Binak! (kapin armët)
- DODA — (thërret) Kush asht atje? (heshtje)
- BINAKU — More, përgjegju.
- SALIU — (nga jashtë) Jam unë, Binak, Saliu...
- BINAKU — Axha. Po ky si e ka lanë vetëm Bajramin? (Hyn Saliu)
- SALIU — Më ndimoni, o burra, se më ka mbetë Bajrami te shkambi.
- DODA — Aq keq asht?
- SALIU — Asht ngri pak kambësh, dhe ecën me vësh-tirsi.
- BINAKU — (tue dalë me Dodën) Rri ti, axhë, këtu, se po shkojmë unë e Doda (dalin. Nga nalt, në derë të shpellës, thërret Shpendi)
- SHPENDI — Binak, a duket gja?
- SALIU — Jam unë Saliu.
- SHPENDI — Po baca? e le vetëm?
- SALIU — Po vjen, S'dëgjon me ndejë se e merr malli për ju (Hyn Bajrami i ndihmuem)
- SHPENDI — Atje ma mirë, bacë. Atje s'mund të shkojë kush pa kalue këndeje e pa u ndeshë me ne këtu.
- BAJRAMI — Baca gjallë o vdekë do të jetë gjithmonë me djemtë e vet, he ju pastë baca, mos u mërzitni. Pranvera po del. (qëndrojnë rreth Bajramit të gjithë) Sot jemi me 29 mars. Prap dielli ynë do të na i shkrythë gjymtyrët e ngrime. Atje poshtë populli na pret.
- SHPENDI — Sa vështirë, bacë, me pritë.
- BAJRAMI — Lufta don edhe durim, o Shpend.
- SHPENDI — Ky dimën, s'po mbaron kurrë. Kjo dëborë s'po din me u nda. Më bahet t'i kap këta shkrepë e t'ja përplas qiellit (qeshin)

BAJRAMI — Shpendit tonë i del punë edhe me qiellin.

SHPENDI — Me pritë don me thanë me u mërzitë. Ja kam zili kapitenit atje poshtë. Ai lëviz, shkon fshat në fshat, takohet me miqtë dhe pregatitet... ndërsa na këtu...

BAJRAMI — E kam mendue, o Shpend. Që sonde do të shkosh atje poshtë. Je i kënaqun tashti?...

SHPENDI — Vërtet?... (pauze) Jo bacë!

BAJRAMI — S'do të shkosh?

SHPENDI — Unë dikur veprova kundër teje. S'duhet të ndahem asnjë minutë nga ti.

BAJRAMI — O Shpend, na e çove larg kujtimin... Po Micani ku asht?

SALIU — Në shpellë, Bajram. Duket sikur asht plakë e rrin shumë buzë zjarrit.

BAJRAMI — Bani za.

SHPENDI — O Mican.

MICANI — Oja!

SHPENDI — Hajde se na ka ardhë një mik.
(Micani del dhe ulet)

MICANI — Të lumtë ju që duroni pa zjarr.

SHPENDI — (tue qeshë) E kemi zjarrin në gjoks, o axhë... (qeshin) e jo si ti.

BAJRAMI — Bujrum, burra, nga një duhan nga ai që Doda e ka ruejtë për mue.

DODA — Haram se po pi kush në të, se unë e kam ruejtë vetëm për ty.

BAJRAMI — (buzagaz) Atëhere deri sa don me e sundue ti, more Dodë, nuk ma paske falë, pra nuk qenka imi, merre. (qeshin)

DODA — Ban si të duesh, pra (shpërndajnë duhanin) Veç banie të hollë, o burra, sa një gjylpanë opinge. (qeshin)

- BAJRAMI — Na e merrni, burra, lahutën e na këndonin një kangë. (në këtë kohë Micani merr lahutën e këndon kangën e Gjergj Elez Alisë).
- BAJRAMI — Të lumtë, Mican. (ndërkaq ndigjohet një za i mbytur) «O, ooo...»
- BAJRAMI — Hajr qoftë ky za...
- SHPENDI — (kërcen nga shkrepit) Bjeshka.
- BAJRAMI — Shtrengoniu, o burra!
- SALIU — Mos na kanë rrethue? (lëvizje ndër armë; zanë pozicionet, ndërsa zani i Bjeshkës sa vjen afrohet. ooo...)
- SHPENDI — Në shpellën tjetër, bacë. Atje s'vjen njeri.
- BAJRAMI — Ç'ka më duhet jeta pa ju?
- BJESHKA — (hyn pa frymë) Ju kanë rrethue (bie te kambët e Bajramit).
- SHPENDI — Kush?
- BJESHKA — Pal Jaku...
- BAJRAMI — S'ka gja, Bjeshkë! Mbi të, burra!
- BINAKU — (puth Bajramin e Micanin) Bajram, axhë...
- DODA — Hallall, burra...
- SALIU — Shpend, mbas meje (Bajrami xen vend mbas murit me gurë)
- BAJRAMI — Në shpellë, Mican, merr edhe Bjeshkën. (nisen në shpellë dhe ai drejtohet mbas murit). Më bjerë çantën dhe flamurin. Mos u tremb, bijë, je vajzë shqiptare ti.
- BJESHKA — Unë, bace, kurrë, por tradhëtia po më bren.
- BAJRAMI — Ky popull ka lindë shumë heroj, por ka pasë edhe tradhëtarë që i kanë vu thikën mbas shpine.
- BJESHKA — Unë nuk kam faj, bacë. (në këtë kohë

fillon pushka. Bjeshka hyn pas murit te Bajrami) Ku ma qepën mue tradhëtarin.

MICANI — Qe Bajram... (i dorëzon çantën dhe flamurin. Çantën e merr pranë dhe e fsheh në dëborë, ndërsa ngre flamurin)

SHPENDI — Sulmi i parë u spraps. Dhjetë xhandarë u vranë.

BAJRAMI — Ju lumtë pushka.

SALIU — (tue hy) Doda e Binaku u vranë.

BAJRAMI — E çuen deri në fund rrugën e tyne. (hjekin kapuçat) Qendro, Sali, për nipin.

SALIU — Por një stuhi tjetër edhe ma e madhe na sulmon.

BAJRAMI — E di... tradhëtia... Po, bacalokë, këta kapuça që i hoqëm këtu, në shej zie, do të hidhen një ditë në shej gëzimi.

SALIU — Gati, Mican, zen vend mbi shpellë.

MICANI — Askund ma mirë se këtu. (Ndezet lufta përsëri)

BAJRAMI — (Bjeshkës tue qeshë) Na erdhën krushqit, bijë. (me za të fortë) Ndër vendet e paracaktueme të gjithë (shpërndahen)

NJË ZA — Nëqoftëse dorëzohe, jetën dhe gradat i ke prej Ahmet Zogut. Përgjigju, o Bajram Curri.

BAJRAMI — (tue marrë shej në një nëntoger që afrohet në skenë) Prite, Kadri Mehmeti. (vret nëntogerin)

KADRIU — (nga jashtë) Përpara, o djelm! o gjallë o vdekë Bajramin. (Hynë në skenë disa xhandarë. Lufta vazhdon)

SHPENDI — (ngrihet nga një shkamb e hidhet në mes të tyne dhe në përleshje me ta vritet)

BAJRAMI — Në shpinë, burra! (dalin nga pozicionet Saliu e Micani dhe ndjekin xhandarët. Baj-

rami gjuen në ta por një plumb e rrëzon mbi mure.) Shqipni! (nga mbrapa hyjnë xhandarë të tjerë)

XHANDARI I — Unë e vrava, pasha zotin.

XHANDARI II — Kadri Mehmeti, eja se e vrava Bajramin.

PALI — (tue hy nga njena anë e Kadri Mehmeti nga tjetra) E kryva detyrën, Kadri Mehmeti.

KADRIU — Të qoftë për hajr grada kapiten.

BJESHKA — (ngrihet nga muri e qëllon) E zozfsh gradën, Pal Jaku! (ndërkaq vritet dhe e vrame qendron pranë Bajram Currit. Nji flamur i kuq zbret mbi trupin e Bajramit. Pas kësaj kori e muzika marrin elegjinë e kompozueme nga P. Jakova.)

Mos qani për burrin që u vra,
mos qani yiganin që ra,
këtu ne majat e larta shqiptare,
nga plumbat e dorës tradhëtare,
se në fëtyrën madhështore të pajetë
skalitja e thellë i ka mbetë
e zjarrit të madh të lirisë
tribunit të madh të vegjëlisë.

Si rreze madhështore kaloi,
me lavdi këto malë mbuloi
gjithkund në përpjekje e gjak,
por zemra s'i bani kurr lak,
pse zemrën kishte vullkan,
pse urrejtje kishte n'dushman,
pse rronte në shpirt të vegjëlisë,
pse e ndriste dritë e Shqipnisë,
Na s'kajjme për humbje të këtij burri,
S'ligshtohemi se u vra Bajram Curri,

